

Departamento di
Enseñansa Aruba

KERNDOELEN WERKDOCUMENT

TAAL & COMMUNICATIE

Nederlands als vreemde taal

Kerndoelen werkdocument TAAL EN COMMUNICATIE Nederlands als vreemde taal (NVT)

2019, Aruba

Departamento di Enseñansa Aruba

Dit kerndoelen **werk**document (2019) is een uitgave van het Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Duurzame Ontwikkeling voor het Arubaans Primair Onderwijs.

Mits de bron(nen) vermeld wordt, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of te verspreiden en/of afgeleid materiaal dat op deze uitgave gebaseerd is te ontwikkelen.

Een digitale versie van deze uitgave is beschikbaar op www.ea.aw

Uitgave

Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Duurzame Ontwikkeling
L.G. Smith Boulevard 76
Oranjestad, Aruba

Kerngedachte	6
Visie op het vormingsgebied Taal en communicatie vak Nederlands als vreemde taal	7
Kern-, streef- en tussendoelen Nederlands als vreemde taal	7
DOMEIN KIJK- EN LUISTERVAARDIGHEID KERNDOMEIN 1	9
DOMEIN SPREEKVAARDIGHEID KERNDOMEIN 2	9
DOMEIN GESPREKVAARDIGHEID KERNDOMEIN 3	10
DOMEIN LEESVAARDIGHEID KERNDOMEIN 4 en 5	11
DOMEIN ECONOMIE SCHRIJFVAARDIGHEID KERNDOMEIN 6	12
DOMEIN TAALBESCHOUWING KERNDOMEIN 7 en 8	12
DOMEIN KENNIS VAN LAND EN CULTUUR KERNDOMEIN 9	13
Schematisch weergegeven	14
DOMEIN KIJK EN LUISTERVAARDIGHEID (NVT)	16
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	16
streefdoelen BASISONDERWIJS	17
Tussendoelen	19
DOMEIN SPREEKVAARDIGHEID (NVT)	28
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	28
streefdoelen BASISONDERWIJS	29
Tussendoelen	31
DOMEIN GESPREKVAARDIGHEID (NVT)	37
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	37
streefdoelen BASISONDERWIJS	38
Tussendoelen	39
DOMEIN LEESVAARDIGHEID Subdomein 1 TECHNISCH EN BEGRIJPEND LEZEN (NVT)	45
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	45
streefdoelen BASISONDERWIJS	46
Tussendoelen Subdomein 1	49
DOMEIN LEESVAARDIGHEID Subdomein 2 KINDERBOEKEN EN JEUGDLITERATUUR (NVT)	61
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	61
streefdoelen BASISONDERWIJS	62
Tussendoelen Subdomein 2	64
DOMEIN SCHRIJFVAARDIGHEID (NVT)	72
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	72
streefdoelen BASISONDERWIJS	73
Tussendoelen	75
DOMEIN TAALBESCHOUWING Subdomein 1 TAALBEGRIIP (NVT)	83
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	83
streefdoelen BASISONDERWIJS	84
Tussendoelen Subdomein 1	85
DOMEIN TAALBESCHOUWING Subdomein 2 TAALVERZORGING (NVT)	90
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	90
streefdoelen BASISONDERWIJS	90
Tussendoelen Subdomein 2	92
DOMEIN KENNIS VAN LAND EN CULTUUR (NVT)	98
streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	98
streefdoelen BASISONDERWIJS	99
Tussendoelen	100
Bronvermelding	104

Kerngedachte

Een goede taalbeheersing draagt bij aan de vorming van de algemene ontwikkeling van onze gemeenschap. Taal is immers een middel om een rijke ervaring aan kennis en cultuur te verwerven en een gereedschap om kritische denkvaardigheden te ontwikkelen. We hebben taal nodig om uiting te kunnen geven aan wat we denken en voelen, daarnaast gebruiken we taal om met anderen te communiceren.

Het aanbieden van goed en kwalitatief taalonderwijs neemt hierdoor ook een belangrijke plaats in het primair onderwijs. Taal vormt de basis voor de ontwikkeling van de leerlingen, omdat taalgebruik een grote rol speelt in de leef- en beleavingswereld van leerlingen, zowel binnen als buiten school. Leerlingen moeten taal met plezier en vertrouwen kunnen hanteren.

Taal kent verschillende functies. We onderscheiden de volgende functies van taal:

- taal als communicatiemiddel: we gebruiken taal om met anderen te communiceren en om inhoud te begrijpen;
- taal om te conceptualiseren: met taal krijgen we grip op de werkelijkheid. We ordenen en benoemen de werkelijkheid, we verwijzen naar betekenissen en concepten en we beschrijven relaties;
- als expressiemiddel: taal is een middel om persoonlijke emoties uit te drukken.

Een taalgebruiker kan de verschillende functies van taal tegelijkertijd gebruiken. Zo vertelt een leerling die te laat binnen komt rennen, dat zijn wekker niet afging (conceptualisering), dat hij nu te laat is (communicatie) en dat hij daar spijt van heeft (expressie).

Taal en andere vakken

Taalontwikkeling is ook een geïntegreerde ontwikkeling. Zo kan de ontwikkeling van taal in verschillende settingen gestimuleerd worden. De leeractiviteiten in de verschillende taaldomeinen en in de andere vakken beïnvloeden elkaar. Deze samenhang draagt bij aan de totale taalontwikkeling van de leerling. Taal heeft dus een ondersteunende functie bij de andere vakken die aangeleerd worden en zo wordt kennis van de taal functioneel ingezet in betekenisvolle contexten.

Meertalige samenleving

Aruba heeft een bevoorrechte positie door zijn meertalige samenleving. Door de diversiteit aan talen is interactie tussen verschillende culturen mogelijk, wat weer een verrijking is voor de Arubaanse cultuur. Door deze meertaligheid door te trekken in het onderwijs aan de hand van een meertalig taalbeleid kan de nieuwsgierigheid van leerlingen tegenover andere culturen worden gestimuleerd en ook hun motivatie om nieuwe talen te leren. Ze leren zich open te stellen voor mensen van andere culturen en ontwikkelen hiermee zichzelf en vergroten hun toekomstmogelijkheden. Daarnaast heeft meertalig zijn positieve cognitieve effecten. Meertalige leerlingen beschikken over een grotere (bewuste en onbewuste) kennis van taal. Bij meertalige leerlingen die minimaal twee talen op schoolniveau ontwikkelen, nemen de vaardigheden als probleemoplossend vermogen, creativiteit, aanpassingsvermogen en andere vaardigheden op hoger denkniveau toe. Deze 21^e -eeuwse vaardigheden bieden leerlingen die in deze moderne wereld opgroeien zeker voordelen.

Nederlands als Vreemde Taal

In 2003 werd naast de Nederlandse taal het Papiamentu als tweede officiële taal geïntroduceerd. Het Arubaanse bestuursstelsel, namelijk de wetgevende macht met zijn rechtssysteem, is ongewijzigd gebleven en geschiedt volgens het Nederlands systeem. Zo worden de wetten in het Nederlands samengesteld en gepubliceerd. Voldoende beheersing van deze taal bevordert de maatschappelijke redzaamheid en kritische burgerschap.

Ook in het onderwijs speelt het Nederlands vandaag de dag nog steeds een grote rol. De Nederlandse taal wordt vanaf het voortgezet onderwijs als instructietaal gehanteerd, hoewel het nog de voertaal, noch omgangstaal is in de omgeving van de meeste leerlingen. Hierdoor is er sprake van een lokale vreemde taal.

Ondanks het feit dat het Nederlands de status van lokale vreemde taal heeft, heeft het eiland toch een speciale band met de taal. Enerzijds omdat hij deel van het koninkrijk is, en anderzijds omdat de voertaal in bepaalde sectoren op het eiland vooralsnog Nederlands is.

Leerlingen worden vanaf het primair onderwijs voorbereid om vervolgonderwijs te kunnen volgen in de Nederlandse taal. Nederlands als vreemde taal is erop gericht dat de leerlingen vaardigheden ontwikkelen, waarmee zij deze taal zowel mondeling als schriftelijk als functionele communicatiemiddel in het onderwijs en in alledaagse situaties kunnen gebruiken. Hierbij moet er rekening mee gehouden worden dat de woordenschat van een vreemde taalspreker beperkter is dan die van een moedertaalspreker, aangezien zij zich niet in een Nederlandstalige omgeving bevinden. Door het aanbod van een vreemdetaal didactiek, het Nederlands als Vreemde Taal, moet extra en expliciet aandacht besteed worden aan het vergroten van de woordenschat van de leerlingen in contexten die aansluiten bij de beleavingswereld van de leerlingen, de relatie met de moedertaal en de andere vreemde talen en een geïntegreerd en holistisch aanbod van de taaldomeinen door middel van activerende werkvormen.

Het grootste deel van onze studenten kiest tot op heden voor een vervolgstudie in Nederland en daarom is een degelijke beheersing van de Nederlandse taal een vereiste. Het vergroot niet alleen de kans om met succes een hogere studie in het Nederlands af te ronden, maar is ook van essentieel belang om deel te kunnen nemen aan de Nederlandse samenleving en om het integratieproces succesvol te kunnen doorlopen.

Visie op het vormingsgebied Taal en communicatie vak Nederlands als vreemde taal

Met Nederlands als vreemde taal in het primair onderwijs wordt het kind vanaf het kleuteronderwijs geleidelijk, concentrisch en in betekenisvolle lokale contexten vertrouwd gemaakt met de Nederlandse taal, met Nederland en zijn cultuur. De leerling bouwt taal en taalbegrippen op en ontwikkelt door de jaren heen een holistisch conceptueel netwerk rond de diverse taaldomeinen. Hij breidt zijn woordenschat in zowel alledaagse taal als schoolse taal uit. Hij leert kijk- en luistervaardigheden, spreekvaardigheden, gespreksvaardigheden, leesvaardigheden, schrijfvaardigheden in het Papiamentu en in het Nederlands, waardoor hij in staat is de belangrijkste punten uit mondelinge en schriftelijke teksten te begrijpen en te produceren, dankzij een goed ontwikkeld meta-linguïstisch bewustzijn. Het gaat daarbij om het begrijpen van informatie over vertrouwde zaken, die herkenbaar zijn en regelmatig op school en in de vrije tijd voorkomen, maar ook over Nederland en zijn cultuur. Het Nederlands als vreemde taal is gebaseerd op sociaal en strategisch leren. Het samen leren, waarbij kritische denkvaardigheden van cruciaal belang zijn, vindt plaats in contexten die voor de leerling belangrijk zijn. Hij past in moedertaal ontwikkelde strategieën toe, die hem leren hoe hij bepaalde taalaspecten kan herkennen, vergelijken en toepassen en hoe hij taalproblemen op een efficiënte manier kan oplossen. Daarbij wordt de leerling veel taalsteun geboden door o.a. 'translanguaging' en opdrachten die coöperatief leren stimuleren. Vanaf jonge leeftijd wordt het Nederlands spelenderwijs aangeboden, dat geleidelijk in een geïntegreerde, interactieve en moderne didactiek overgaat en waarbij rekening gehouden wordt met het anderstalig kind. Het streven is dat de leerling een positieve, actieve en gemotiveerde leerhouding ontwikkelt ten opzichte van de Nederlandse taal.

Kern-, streef- en tussendoelen Nederlands als vreemde taal

Kerdoelen

Kerdoelen zijn globale beschrijvingen van belangrijke onderwysinhouden. Ze geven een omschrijving van het onderwijsaanbod in grote lijnen. De kerndoelen bevatten geen details en geen voorbeelden. Kerndoelen zijn eisen die door de overheid aan het onderwijs gesteld worden. Voor de school geldt de eis dat zij de kerndoelen aan het eind van het basisonderwijs als te bereiken doelstellingen bij haar onderwijsactiviteiten hanteert. Het zijn ankerpunten die scholen houvast bieden bij het maken van inhoudelijke keuzes en uitwerkingen. In de kerndoelen is op hoofdlijnen vastgelegd wat belangrijk wordt geacht om aan basisschoolleerlingen mee te geven. Het gewenste gedrag is een samenhangend geheel van kennis, vaardigheden en houding. Om in een

bepaalde situatie goed te functioneren moet je niet alleen bepaalde kennis hebben, maar moet je ook kunnen handelen met een bepaalde houding.

Streefdoelen Nederlands als vreemde taal

Streefdoelen van kleuteronderwijs en basisonderwijs

De kerndoelen voor Nederlands als vreemde taal beschrijven algemeen welke leerstof in het kleuter- en basisonderwijs aan de leerlingen aangeboden moet worden.

Kerndoelen zijn dus streefdoelen en stellen eisen aan leraren, om leerlingen in elk geval datgene aan te bieden wat in de kerndoelen beschreven staat.

Het is belangrijk dat de leerlingen (in het primair en in het voortgezet onderwijs) zo min mogelijk overlap, breuken of gaten in het leerproces ervaren. Voor leerlingen is het van belang dat hun ontwikkeling ononderbroken is en dat er geen scheidslijn is bij de overgang van de ene klas naar de volgende of van het ene onderwijstype naar het andere. Een doorlopende leerlijn is een ontwikkelingslijn binnen het primair onderwijs en een doorgaande lijn tussen primair onderwijs en voortgezet onderwijs. Dit werkdocument is een instrument dat scholen helpt bij het realiseren en/of optimaliseren van de doorlopende leerlijn.

De **streefdoelen** geven concreet aan wat leerlingen moeten begrijpen, kennen en kunnen. Deze doelen zijn tevens bedoeld om een doorlopende lijn van het kleuteronderwijs naar het basisonderwijs en van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs te garanderen. Op die manier ervaren leerlingen zo min mogelijk overlap, breuken of gaten in het leerproces.

Tussendoelen Nederlands als vreemde taal

In een leerlijn zijn er tussendoelen, gemarkeerde momenten op weg naar de **kerndoelen**. Deze gemarkeerde momenten zijn stappen in de ontwikkeling van leerlingen. Deze verdere verdeling van de leerstof in de verschillende leerjaren met **tussendoelen**, helpt leraren om houvast te vinden met betrekking tot wat de leerlingen per leerjaar zouden moeten beheersen.

Tussendoelen beschrijven preciezer dan kerndoelen hoe je het onderwijsaanbod van het primair onderwijs kunt organiseren om na acht jaar de kerndoelen te bereiken. Deze tussendoelen worden de leraren ter advies en ter ondersteuning aangeboden.

De kerndoelen van **Nederlands als vreemde taal** zijn onderverdeeld in zeven domeinen:

- **Kijk- en luistervaardigheid**
Audiovisuele communicatiemiddelen bieden mogelijkheden om informatie en kennis te verwerven en om functioneel te communiceren. In het dagelijks leven en in het onderwijs moet de school aandacht besteden aan de ontwikkeling van de kijk- en luistervaardigheid van de leerlingen.
- **Spreekvaardigheid**
Een leerling leert zijn mondelinge, sociale en cognitieve vaardigheid te ontwikkelen tijdens informele en formele situaties op school en buiten school. Tijdens dit proces leert hij het woord te voeren en verschillende monologen te houden en zijn taalgebruik telkens aan te passen aan zijn publiek en aan de situatie.
- **Gespreksvaardigheid**
In verschillende soorten gesprekken leert de leerling taal te gebruiken als interactiemiddel met zijn gesprekspartners. Tijdens dit proces leert hij het gesprek gaande te houden en aan dialogen, discussies en onderhandelingen in formele en informele situaties deel te nemen.
- **Leesvaardigheid**
Het kunnen lezen is een basale behoefte en noodzaak in het leven van alle leerlingen. Het is een continu proces van technisch tot begrijpend lezen. De leerlingen leren hun cognitieve, analytische en kritische leesvermogen ontwikkelen. Tevens leren zij plezier beleven in narratieve teksten en jeugdboeken.
- **Schrijfvaardigheid**
Het schrijven is een basale en essentiële vaardigheid in onze samenleving. De leerling leert zijn gedachten en boodschappen te verwoorden in zinnen en teksten om zodoende op efficiënte en creatieve manier te communiceren.

- **Taalbeschouwing**
De leerling is in staat na te denken over woordgebruik, woordbetekenissen, zinsstructuren en grammatica. Dit bewustwordingsproces is noodzakelijk om goed en efficiënt te kunnen communiceren tijdens het luisteren, spreken, praten, schrijven en lezen. Taal is een middel om kennis en informatie te verwerven en te verwerken. Door de taal te gebruiken om te leren denken, kan hij verbanden zien tussen oorzaak en gevolg. Hij leert argumenteren en de argumenten van anderen beter begrijpen.
- **Kennis van land en cultuur**
De leerling wordt geconfronteerd met zijn eigen cultuur en die van anderen. Hij kan verschillende talen inzetten om met mensen met verschillende culturele achtergronden te communiceren. Ook is er sprake van erkenning van gewoonten en waardering van culturen van de (ei)landen waar andere talen gesproken worden.

Dit betekent niet dat de inhoud van deze domeinen los van elkaar gezien moeten worden. De domeinen zijn vaak met elkaar verweven. Ze worden voor de overzichtelijkheid los van elkaar beschreven.

Domeinen met bijbehorende kerndoel (en) en een korte toelichting per domein

DOMEIN KIJK- EN LUISTERVAARDIGHEID

KERNDOMEIN 1

Bij het domein **Kijk- en luistervaardigheid** gaat het om het kijken en luisteren naar taalaanbod via audiovisuele bronnen, monologen, elkaar en naar de leraar. Hiervoor leert de leerling strategieën van zoekend tot intensief kijken en luisteren. Door te kijken en luisteren naar gesproken narratieve, interactieve of instructieve teksten van 'native' of 'near native' speakers worden typisch Nederlandse woordspelingen en uitdrukkingen en aspecten die betrekking hebben op gebieden die van direct belang zijn, begrepen, correct geïnterpreteerd en uitgevoerd. Binnen het domein **Kijk- en luistervaardigheid** gaat het om het aanleren van strategieën om zoekend, globaal, selectief, intensief en/of kritisch te kijken en te luisteren. Compenserende strategieën bij kijken en luisteren worden gekozen wanneer de eigen taalkennis tekortschiet. Met de genoemde strategieën wordt het doel en het thema van een gesproken tekst herkend alsook de structuur en de vorm van een tekst. De belangrijkste hoofdzaken van een mondelinge boodschap of van een gesprek, op aangepast niveau, worden aangegeven. Tevens worden leerlingen zich meer bewust van hun voorkennis en hun kennis over tekstsoorten en gebruiken die kennis bij het bepalen van hun kijk- en luisterdoelen bij het kijken en luisteren. De leerlingen kijken en luisteren op verschillende manieren, afhankelijk van hun luisterdoel en voorkennis.

Hiervoor is het van belang dat de leerkracht:

- taalaanbod aanbiedt via audiovisuele bronnen, monologen, instructies, het naar elkaar luisteren en naar de leraar;
- leerlingen begeleidt in het volgen van de rode draad van het verhaal en leervragen leert opstellen;
- leerlingen helpt bij het bepalen van het kijk- en luisterdoel en de voorkennis en daarmee de luisterstrategie zoals globaal, precies en selectief luisteren/kijken vaststelt;
- incidenteel en intentioneel de woordenschat van de leerlingen vergroot.

Kerndoel 1

De leerling is in staat om te kijken en te luisteren om informatie en instructie uit eenvoudige teksten over alledaagse, concrete onderwerpen of over onderwerpen die aansluiten bij zijn leefwereld te begrijpen en te verwerven.

DOMEIN SPREEKVAARDIGHEID

KERNDOMEIN 2

Bij het domein **Spreekvaardigheid** gaat het om de vaardigheid om in de Nederlandse taal - in eenvoudige bewoordingen - een reeks uitdrukkingen en zinnen te gebruiken, beschrijvingen en informatie te geven, verslag uit te brengen, uitleg en instructie te geven in alledaagse situaties binnen en buiten school, met als doel dat

luisteraars deze monoloog kunnen volgen.

Binnen het domein **Spreekvaardigheid** gaat het onder andere om het voeren van alledaagse communicatieve functies. Hiervoor leert de leerling spreekstrategieën en verschillende vormen van monologen toe te passen. Het gaat hierbij ook om de juiste houding, intonatie en mimiek en het gebruik van ondersteunend materiaal om een eenvoudige presentatie beter aan het publiek over te brengen. Hierdoor kan de leerling korte presentaties of een kort, (on)voorbereid verhaal houden over onder meer alledaagse aspecten als mensen, plaatsen en zaken; gebeurtenissen, activiteiten en persoonlijke ervaringen.

Hiervoor is het van belang dat de leerkracht:

- verschillende vormen van monologen aanbiedt en bespreekt;
- verschillende onderwerpen voor een monoloog presenteert of via onderzoekend leren kennis laat vergaren over onderwerpen;
- leerlingen aanzet tot het inzetten van spreekstrategieën en hen daarbij begeleidt;
- de leerlingen vertrouwd maakt met communicatieve spreekdoelen

Kerdoel 2

De leerling is in staat om in eenvoudige bewoordingen een beschrijving te geven, informatie te geven, verslag uit te brengen en instructie te geven in alledaagse situaties in formele en informele communicatie.

DOMEIN GESPREKSVAARDIGHEID

KERNDOEL 3

Bij het domein **Gespreksvaardigheid** gaat het om het communiceren met een of meer gesprekspartners en vervult de leerling afwisselend de rol van spreker en luisteraar. Hierbij gebruikt hij eenvoudige en alledaagse taalgebruik door gesprekken te voeren om informatie en meningen over vertrouwde onderwerpen uit te wisselen, uitleg of instructie te geven en te volgen. De hoofdpunten worden gevolgd en de eigen mening wordt verwoord en onderbouwd met argumenten. Hiervoor moet hij kritisch luisteren naar meningen en opvattingen om een passende reactie te geven. Woorden worden ondersteund met non-verbaal gedrag.

Binnen het domein **Gespreksvaardigheid** gaat het om het voeren van gesprekken binnen en buiten school met medeleerlingen, sprekers van de doeltaal of de leerkracht waarbij de leerlingen kritisch luisteren naar meningen en opvattingen en informatie kunnen uitwisselen over onderwerpen in hun beleavingswereld. Ze kunnen in deze gesprekken hun mening verwoorden en onderbouwen met argumenten. In een kort gesprek nemen de leerlingen beurten en dragen ze bij aan de samenhang. Leerlingen kunnen zo een gesprek beginnen, gaande houden en beëindigen.

Hiervoor is het van belang dat de leerkracht:

- de leerlingen verschillende gesprekssituaties leert herkennen;
- gespreksregels/conventies in verschillende gesprekssituaties modelleert en leerlingen ondersteuning biedt bij de toepassing van de regels;
- dialogen/gesprekken (klassikaal en in groepjes) organiseert, waarin leerlingen hun mening geven en op elkaar reageren;
- de leerlingen stimuleert een kritische houding (argumentatie/feiten/meningen) ten aanzien van mondelinge uitspraken te ontwikkelen, onder andere door zich bepaalde vragen te stellen bij het luisteren.

Kerdoel 3

De leerling is in staat om in het Nederlands eenvoudige, formele en informele met een medeleerling of met een Nederlandssprekende gesprekken te voeren over vertrouwde onderwerpen uit het dagelijks leven.

DOMEIN LEESVAARDIGHEID

KERNDOMEIN 4 en 5

Het domein **Leesvaardigheid** is verdeeld in twee subdomeinen: technisch en begrijpend lezen en kinderboeken en jeugdliteratuur. Het eerste subdomein Leesvaardigheid heeft betrekking op technisch lezen. Bij **technisch lezen** gaat het om het herkennen van Nederlandse klanken door middel van auditieve en visuele discriminatie. De leerling leert deze klanken vlot en correct uitspreken. Bij begrijpend lezen gaat het om de vaardigheid eenvoudige informatieve, instructieve, betogende en narratieve teksten te herkennen, te onderscheiden, te lezen en te begrijpen. Het gaat om het correct interpreteren en aangeven van het doel en het thema, de inhoud, de vorm van teksten, de signaalwoorden en tekststructuren alsook de relaties binnen teksten. Leesstrategieën staan hier centraal.

Bij **begrijpend lezen** realiseren leerlingen zich dat er verschillende tekstsoorten en -doelen zijn. Ze proberen te begrijpen wat ze lezen door verschillende leesstrategieën en technieken in te zetten, zoals het bepalen van de thema van de tekst, het herkennen van signaalwoorden en tekstrelaties die kenmerkend zijn voor genoemde structuren, het bepalen van een leesdoel en het globaal, precies, selectief en kritisch lezen van een tekst. De leerlingen herkennen de verschillen tussen informatieve en betogende teksten en de bedoelingen van de auteurs steeds beter. Ze krijgen meer zicht op de kenmerken van de verschillende tekstsoorten.

Het tweede subdomein **kinderboeken en jeugdliteratuur** heeft voornamelijk betrekking op plezier hebben in lezen, voorlezen en voorgelezen worden. Er wordt nadruk gelegd op literatuur als bron van plezier en als creatieve manier van expressie, waarbij de leerling gestimuleerd wordt om zelf te lezen.

Bij **kinderboeken en jeugdliteratuur** lezen de leerlingen dagelijks met plezier eigen gekozen teksten en boeken en herkennen ze verschillende genres. Ze ontwikkelen een leesvoorkeur en kunnen hun voorkeur voor soorten boeken of genres en auteurs beargumenteren. Ze lezen (voorbereid) interactief een (prenten)boek voor aan anderen en doen gemotiveerd mee aan activiteiten rond boeken, verhalen en poëzie. Ze kunnen over boeken praten en inhoud en kennis aan hun eigen ervaring koppelen. Wellicht kunnen ze zelf antwoorden vinden op kwesties als 'hoe te handelen'. De nadruk moet liggen op het ontwikkelen van leesplezier en minder op het analyseren van boeken. Leerlingen moeten met plezier leeskilometers maken.

Binnen het domein **leesvaardigheid** gaat het om een holistisch aanbod en aanpak van de subdomeinen technisch en begrijpend lezen alsook kinderboeken en jeugdliteratuur, hoewel het accent bij ieder domein per les kan verschillen. Onderwijs in technisch lezen dient echter steeds in het perspectief te staan van begrijpend lezen en leesplezier. Bij technisch lezen gaat het om het vloeiend leren lezen van teksten, zodat woordherkenning en tekstbegrip niet in de weg staan. Bij begrijpend lezen leren de leerlingen dat er verschillende tekstensoorten en tekstdoelen zijn, dat ze verschillende leesstrategieën en technieken in kunnen zetten om een tekst globaal, precies, selectief/gericht en/of kritisch te lezen. Bij het subdomein kinderboeken en jeugdliteratuur ontwikkelen leerlingen een positieve leeshouding en leesvoorkeur.

Hiervoor is het van belang dat de leerkracht:

- betekenisvolle situaties construeert, waarbinnen leerlingenaan eigen hun leervragen werken;
- de leerlingen helpt inzien dat er met verschillende doelen gelezen wordt: om te ontspannen/amuseren, om informatie te verwerven, om op de hoogte te zijn van meningen of om een mening te vormen en om overtuigd of overgehaald te worden;
- de leerlingen leesstrategieën aanleert zoals; het nut van studievoordigheden die gericht is op het ordenen en onthouden van informatie uit een tekst; het met behulp van een schema de structuur van een tekst kunnen weergeven (signaaltekens en signaalwoorden); het leren samenvatten;
- het leesplezier bevordert door: leerlingente stimuleren en te ondersteunen in het boekkeuzeproces; betekenisvolle momenten voor het voordracht te creëren; te zorgen voor motiverende en functionele lees- en schrijfpodochten.

Kerndoel 4

De leerling is in staat om eenvoudige teksten te lezen over alledaagse onderwerpen om te communiceren en informatie, instructie en kennis te verwerven en te verwerken.

Kerndoel 5

De leerling is in staat om eenvoudige korte fragmenten en kinderboeken en jeugdliteratuur belevend te lezen en zijn leefwereld te verbreden.

DOMEIN ECONOMIE SCHRIJFVAARDIGHEID

KERNDOMEIN 6

Bij het domein **Schrijfvaardigheid** gaat het om schrijven als een middel van communicatie, expressie en conceptualisatie, waarbij het inzetten van schrijfstrategieën van belang is om diverse eenvoudige teksten te schrijven over onderwerpen die vertrouwd of van persoonlijk belang zijn.

Binnen het domein **Schrijfvaardigheid** gaat het erom dat leerlingen bijvoorbeeld een informatieposter, een eenvoudig informatieve, narratieve of betogende tekst/ verslag/werkstuk kunnen schrijven op basis van eigen kennis en/of verkregen informatie met het doel om te informeren, om aan te geven hoe iets gedaan of gemaakt moet worden (instrueren), om een mening aan te duiden of om iemand te overtuigen, voor eigen plezier en om anderen ervan te laten genieten (plezier verschaffen).

Hiervoor is het van belang dat de leerkracht:

- de leerlingen begeleidt bij het verzamelen, selecteren en ordenen van informatie uit bronnen;
- met de leerlingen bespreekt wat de conventies zijn voor teksten qua verzorging/aantrekkelijkheid/leesbaarheid;
- expliciet aandacht besteedt aan tekststructuren en met behulp daarvan de leerlingen leert tekstschema's te maken;
- de leerlingen begeleidt bij het correct toepassen van spelling, grammatica en interpunctie.
- het gebruik van een tekstverwerkingsprogramma stimuleert en wijst op de mogelijkheden van tekstopmaak.

Kerndoel 6

De leerling is in staat om eenvoudige teksten te schrijven over alledaagse onderwerpen, die aansluiten bij zijn leefwereld.

DOMEIN TAALBESCHOUWING

KERNDOMEIN 7 en 8

Het domein **Taalbeschouwing** is verdeeld in twee subdomeinen: **taalbegrip en taalverzorging**.

Bij **taalbegrip** gaat het om begrippen en concepten die nodig zijn om over taal (-uitingen en -verschijnselen) te kunnen communiceren. Het gaat om begrippen betreffende schooltaal zoals woordsoorten, (zins)ontleden, tekstopmaak, tekstkennis, semantiek, stilistiek, fonologie en morfologie. Maar ook het uitbreiden van de algemene, alledaagse en cognitieve woordenschat staan centraal. Leerlingen herkennen en passen strategieën toe om woordbetekenissen en betekenisaspecten af te leiden en te onthouden. Bij taalverzorging gaat het om de kennis die in dienst staat van een verzorgde schriftelijke taalproductie.

Binnen het subdomein **taalbegrip** gaat het om inzicht hebben in basale grammaticale principes. Leerlingen leren tevens zelfstandig en met hulp van de leerkracht woordleerstrategieën te herkennen en toe te passen om woordbetekenissen en betekenisaspecten af te leiden en te onthouden, zodat ze over voldoende woorden beschikken om te kunnen luisteren, volgen, begrijpen en zelf te communiceren over vertrouwde situaties en onderwerpen.

Binnen het subdomein **taalverzorging** wordt er aandacht besteed aan het aanleren en toepassen van spelling, spellingsstrategieën, werkwoordspelling en leestekens, maar ook aan het vermogen te reflecteren op de eigen spelling, spellingvaardigheden en spellingprocessen. Het gebruik van algoritmen bij werkwoordspelling en het inzetten van digitale en andere hulpmiddelen bij het spellen is ook van belang. Een voorwaarde is dat de leerlingen de geleerde spellingprincipes en eenvoudige leestekens in functionele schrijfteksten kunnen toepassen.

Hiervoor is het van belang dat de leerkracht:

- verschillende didactische werkwijzen ten aanzien van de spelling van woorden hanteert (didactische lijn voor spelling);
- op systematische wijze de grondregels van clusters van vreemde woorden verduidelijkt. Hij belicht aan de hand van enkele grondwoorden veel voorkomende spellingpatronen die van een bepaalde taal afkomstig zijn;
- veel aandacht besteedt aan instructie en oefening van de werkwoordspelling;
- een rijke leeromgeving creëert, waarin nieuwe woorden gevisualiseerd worden en herhaaldelijk onder de aandacht van de leerlingen gebracht worden;
- doelwoorden selecteert, waarvan de betekenis voor de leerling relevant is (Hij hanteert daarbij de criteria nut, frequentie en pregnante context);
- de woorden en hun betekenissen onderwijst volgens de viertakt: voorbereiden, semantiseren (uitleg van betekenis), consolideren (inoefenen) en controleren.

Kerdoel 7

De leerling is in staat met taalbegrippen om te gaan, door bepaalde taalverschijnselen binnen het taalonderwijs te benoemen en heeft kennis van regels en begrippen voor correct taalgebruik.

Kerdoel 8

De leerling is in staat om woorden te spellen, waarvan de betekenissen en de verklaringen in standaard Nederlands bekend zijn. De leerling is in staat om eenvoudige teksten te schrijven over alledaagse onderwerpen, die aansluiten bij zijn leefwereld.

DOMEIN KENNIS VAN LAND EN CULTUUR

KERNDOMEIN 9

Bij het domein **Kennis van land en cultuur** gaat het om het herkennen, benoemen en waarderen van Nederlandse culturele gewoontes, Nederlandse culturele uitingen door binnen en buiten school te kijken en te luisteren naar de verschillende Nederlandse media die de Nederlandse cultuur weerspiegelen.

Binnen het domein **Kennis van land en cultuur** gaat het om het verkennen van het land en inwoners van de doeltaal, Nederland, en Nederlandse culturele gewoontes en culturele uitingen door informatie te verschaffen via audiovisuele middelen, gesproken en geschreven teksten omtrent het dagelijks leven, de omgeving, topografie, geschiedenis, eetgewoontes, rituelen en feesten/feestdagen, verkeer en transport, actualiteiten, poëzie, muziek, radio- en tv, speciale uitdrukkingen en conventies.

Hiervoor is het van belang dat de leerkracht:

- op de hoogte is van de Nederlandse culturele gewoontes en die ook kan overdragen;
- Nederlandse culturele uitingen aanleert en herkent;
- verschillende media kent en gebruikt om de Nederlandse taal/gewoontes over te dragen.

Kerdoel 9

De leerling is in staat om de belangrijkste aspecten/componenten van het land en de cultuur van de oorspronkelijke spreker van de Nederlandse taal te herkennen.

Schematisch weergegeven

Domein	Subdomein	Kerdoelen
KIJK- EN LUISTER- VAARDIGHEID		KERNDOEL 1 De leerling is in staat om te kijken en te luisteren om informatie en instructie uit eenvoudige teksten over alledaagse, concrete onderwerpen of over onderwerpen, die aansluiten bij zijn leefwereld te begrijpen en te verwerven.
SPREEK- VAARDIGHEID		KERNDOEL 2 De leerling is in staat om in eenvoudige bewoordingen een beschrijving te geven, informatie te geven, verslag uit te brengen en instructie te geven in alledaagse situaties in formele en informele communicatie.
GESPREKS- VAARDIGHEID		KERNDOEL 3 De leerling is in staat om eenvoudige gesprekken te voeren met een medeleerling of met een Nederlandssprekende over vertrouwde onderwerpen uit het dagelijks leven in formele en informele communicatie.
LEES- VAARDIGHEID	TECHNISCH EN BEGRIJPEND LEZEN	KERNDOEL 4 De leerling is in staat om eenvoudige teksten te lezen over alledaagse onderwerpen om te communiceren en informatie, instructie en kennis te verwerven en te verwerken.
LEES- VAARDIGHEID	KINDERBOEKEN EN JEUGD- LITERATUUR	KERNDOEL 5 De leerling is in staat om eenvoudige korte fragmenten en kinder- en jeugdliteratuur belevend te lezen en zijn leefwereld te verbreden.
SCHRIJF- VAARDIGHEID		KERNDOEL 6 De leerling is in staat om eenvoudige teksten te schrijven over alledaagse onderwerpen, die aansluiten bij zijn leefwereld.
TAAL- BESCHOUWING	TAALBEGRIP	KERNDOEL 7 De leerling is in staat om met taalbegrippen om te gaan om bepaalde taalverschijnselen te benoemen binnen het taalonderwijs en heeft kennis van regels en begrippen voor correct taalgebruik.
TAAL- BESCHOUWING	TAAL- VERZORGING	KERNDOEL 8 De leerling is in staat om woorden te spellen waarvan de betekenis en de verklaring bekend zijn in standaard-Nederlands.
KENNIS VAN LAND EN CULTUUR		KERNDOEL 9 De leerling is in staat om de belangrijkste aspecten/componenten van het land en de cultuur van de oorspronkelijke spreker van de Nederlandse taal te herkennen.

DOMEIN KIJK EN LUISTERVAARDIGHEID (NVT)

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Strategieën: kijk- en luisterstrategieën <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 onder aansturing van de leraar kijkstrategieën globaal kijken toepassen om informatie te verbinden met eigen kennis en ervaring.	- De leerling bekijkt de audiovisuele bron globaal en begrijpt/volgt ongeveer waar de tekst over gaat. Bijvoorbeeld als hij een kinderfilmje voor het eerst bekijkt.
1.2 onder aansturing van de leraar luisterstrategieën globaal luisteren toepassen om informatie te verbinden met eigen kennis en ervaring.	- De leerling beluistert de luistertekst globaal en begrijpt/volgt ongeveer waar de tekst over gaat. Bijvoorbeeld als hij de gesproken tekst voor het eerst hoort.
2. Taken: kijk- en luistervaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>	
2.1 onder aansturing van de leraar instructie of gedragsaanwijzingen opvolgen en uitvoeren.	Instructie: - TPR, praatje bij daadje, rollenspellen, uitleg over activiteiten in de klas of om een taak uit te voeren. Ze volgen (gedrags-)aanwijzingen op. Ze ruimen bijvoorbeeld spullen op wanneer hen dat gezegd wordt.
2.2 onder aansturing van de leraar als lid van een live publiek luisteren naar eenvoudige narratieve en informatieve teksten, versjes/gedichten.	Narratieve en informatieve teksten: - Vragencirkel, TPR storytelling, raadspelletjes prentenboeken, verhalen, liedjes, gedichten en versjes, raadsels, belevenissen van leraar, informatie over concrete onderwerpen, beschrijvingen van voorwerpen.
2.3 onder aansturing van de leraar naar eenvoudige (educatieve) audio(visuele) bronnen kijken en luisteren.	Audio(visuele) bronnen: - kinderfilmjes/ fragmenten (korte dialogen en gesprekken op radio, cd, tv en internet) - digitale prentenboeken - prentenboeken - luisterboeken - liedjes - gedichten - versjes en rijmpjes - raadsels
3. Kenmerken van de taakuitvoering: kijk- en luistervaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>	
3.1 onder aansturing van de leraar hoofdzaken en belangrijke informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst herkennen.	Begrijpen Bijvoorbeeld hoofdpersonages, ruimte, belangrijkste gebeurtenis
3.2 onder aansturing van de leraar inhoud van de audiovisuele bron of de luistertekst verbinden met de eigen kennis en ervaring.	Interpreteren

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
3.3 onder aansturing van de leraar een oordeel aangeven over de audiovisuele bron of de luistertekst.	Evalueren
3.4 onder aansturing van de leraar de gebeurtenissen van de audiovisuele bron of de luistertekst in de goede volgorde weergeven.	Samenvatten
4. Woordenschat: kijk- en luistervaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 onder aansturing van de leraar alledaagse woorden en prentenboekwoorden herkennen en afleiden voor concrete zaken en voor schoolse omgang.	Incidenteel woordenschat uitbreiden: - lesmomenten waarbij woordbetekenissen min of meer toevallig aan de orde komen, bijvoorbeeld bij het lezen van verhalen.
4.2 onder aansturing van de leraar, bij vertrouwde en bekende onderwerpen die ondersteund worden met visualisatie, de betekenis van onbekende woorden herkennen.	Intentioneel woordenschat uitbreiden: - Lesmomenten waarbij doelbewust en gestructureerd (planmatig) wordt gewerkt aan het uitbreiden van de woordenschat. Bijvoorbeeld door woordbetekenissen af te leiden door een/meerdere woordenschatstrategieën toe te passen zoals translanguaging.

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Strategieën: kijkluister- en luister strategieën <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 globaal, intensief en gericht kijkstrategieën afstemmen op het kijndoel.	- informatie te selecteren, - informatie te ordenen, - inhoudelijke relaties vast te stellen, - taal gebruik van de spreker inschatten,
1.2 globaal, intensief en gericht luisterstrategieën afstemmen op het luisterdoel.	- informatie te onderscheiden in hoofd en bijzaken, - relatie te leggen tussen tekstendelen - verbanden te leggen van oorzaak en gevolg - argumenten, feiten, meningen te herkennen - conclusie te trekken - voorspellingen te doen over de tekstsoort en onderwerp. - tekst structuur te onderscheiden, - relatie binnen de teksten aan te geven
2. Taken: kijk- en luistervaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>	
2.1 voldoende feitelijke informatie halen uit instructies of aanwijzingen om taken of handelingen uit te kunnen voeren.	Instructie
2.2 als lid van een live publiek luisteren naar instructieve, betogende, narratieve en informatieve teksten.	Narratieve en informatieve teksten.

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
2.3 naar (educatieve) audio(visuele) bronnen kijken en luisteren.	Audio(visuele) bronnen
3. Kenmerken van de taakuitvoering: kijk- en luistervaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>	
3.1 hoofdzaken en belangrijke informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst aangeven en de manier van luisteren daarop afstemmen.	Begrijpen
3.2 de relatie aangeven tussen inhoud de audiovisuele bron of de luistertekst en de eigen mening, kennis en ervaring.	Interpreteren
3.3 een oordeel over de audiovisuele bron of de luistertekst toelichten.	Evalueren
3.4 de informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst gestructureerd weergeven, noteert of verwoord de belangrijkste punten.	Samenvatten
4. Woordenschat: kijk- en luistervaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 alledaagse woorden en schoolwoorden herkennen en interpreteren voor concrete en abstracte zaken en voor schoolse omgang.	Incidenteel woordenschat uitbreiden
4.2 met behulp van woordleerstrategieën de betekenis van onbekende woorden achterhalen.	Intentioneel woordenschat uitbreiden:

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Strategieën: Kijk- en luisterstrategieën <i>De leerlingen kunnen</i>								
1.1	onder aansturing van de leraar kijkstrategie globaal kijken toepassen om: - beeldmateriaal te volgen en begrijpen; - informatie te verbinden met eigen kennis en ervaring.	Idem kleuter 1 +	Idem kleuter + kijkstrategieën intensief en gericht kijken toepassen om: - voorspellingen doen over chronologische volgorde van de beelden.	Idem Klas 1 + - verschil tussen realiteit versus fantasie herkennen.	met begeleiding van de leraar globaal, intensief en gericht kijkstrategieën toepassen om: - hoofdzaken en onderwerp te identificeren op basis hiervan een kijkdoel te bepalen.	Idem Klas 3, met hulp van de leraar	met begeleiding van de leraar globaal, intensief en gericht kijkstrategieën afstemmen op kijkdoel en toepassen om: - informatie te selecteren; - informatie te ordenen; - inhoudelijke verbanden en relaties vast te stellen.	Idem klas 5 Zelfstandig
1.2	onder aansturing van de leraar luisterstrategie globaal luisteren toepassen om: - luistertekst te volgen en te begrijpen; - informatie te verbinden met eigen kennis en ervaring.	Idem kleuter 1 + - voorspellingen doen over onderwerp inhoud en vervolg op het verhaal; - de betekenis afleiden uit intonatie en stemgebruik.	onder aansturing van de leraar globaal en intensief luisterstrategieën toepassen om: - voorspellingen te doen over chronologische volgorde van de tekst.	Idem Klas 1 globaal, intensief en gericht luisterstrategieën toepassen om: - verschil tussen feit en mening herkennen.	met begeleiding van de leraar globaal, intensief en gericht luisterstrategieën toepassen om: - hoofdzaken en onderwerp te identificeren op basis hiervan een luisterdoel te bepalen.	Idem klas 3, met hulp van de leraar.	met begeleiding van de leraar globaal, intensief en gericht luisterstrategieën afstemmen op luisterdoel en toepassen om: - informatie te selecteren; - informatie te ordenen; - inhoudelijke verbanden en relaties vast te stellen.	Idem klas 5 maar Zelfstandig + met begeleiding: - taalgebruik van de spreker inschatten.

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
2. Taken: kijk- en luistervaardigheid: De leerlingen kunnen								
2.1	onder aansturing van de leraar instructie of gedragsaanwijzing en opvolgen en uitvoeren: - TPR; - praatje bij daadje; - rollenspel; - uitleg over activiteiten in de klas volgen en begrijpen.	Idem kleuter 1	Idem kleuter 1 + voldoende feitelijke informatie halen uit instructies of aanwijzingen om taken of handelingen uit te kunnen voeren: - uitleg van nieuwe taken volgen en begrijpen; - instructie in de les volgen en begrijpen.	Idem klas 1	Idem klas 1 + - met begeleiding van de leraar uitleg over (opgaven, theorie bij) leerstof begrijpen.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar.	Idem klas 3 + - met hulp van de leraar instructies begrijpen bij (complexere) opdrachten die ze zelfstandig op een ander moment moeten uitvoeren.	Idem klas 5, maar zelfstandig: - kan voldoende feitelijke informatie halen uit instructies en aanwijzingen om taken of handelingen zelfstandig uit te voeren.
2.2	onder aansturing van de leraar luisteren naar eenvoudige narratieve (verhalende) en informatieve teksten, versjes/gedichten.	Idem kleuter 1	Idem kleuter + luisteren naar narratieve, informatieve en eenvoudige instructieve (recept, spelregels) teksten.	Idem klas 1	met begeleiding van de leraar luisteren naar narratieve, informatieve en instructieve teksten: - verhalen; - uitleg over leerstof; - informatie over actueel onderwerp; - minder context gebonden.	idem klas 3 + luisteren naar betogende tekst van leraar of leerling.	Idem klas 4 + informatie en meningen onderscheiden in betogende tekst.	Idem klas 5, maar met hulp van de leraar.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
2.3	onder aansturing van de leraar naar korte eenvoudige (educatieve) audio (visuele) bronnen kijken en luisteren: - digitale prentenboeken; - luisterboeken; - liedjes; - gedichten; - versjes en rijmpjes; - moppen; - raadsels; - korte dialogen en gesprekken op radio, cd, tv en internet; - belevenissen van leraar en leerlingen; - informatie over concrete onderwerpen; - mening van leraar of van ander.	Idem kleuter 1 + langere eenvoudige (educatieve) audio(visuele) bronnen kijken en luisteren.	onder aansturing van de leraar naar educatieve audiovisuele bronnen kijken en luisteren: - Minder eenvoudige bronnen bv. meer personages, gebeurtenissen.	Idem klas 1 + - bronnen met korte monologen; - interactief voorgelezen teksten; - instructieve teksten bekijken.	Idem klas 2 + - bronnen met langere monologen; - informatieve en narratieve teksten bekijken; - actuele en maatschappelijke informatie.	Idem klas 3, maar met begeleiding van de leraar.	Idem Klas 4 + - complexere monologen, informatieve, narratieve en betogende teksten bekijken; - nieuws en maatschappelijke onderwerpen met verschillende standpunten; - discussie-programma's.	Idem klas 5, maar met hulp van de leraar.

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3. Kenmerken van de taakuitvoering: kijk- en luistervaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>								
3.1	(Begrijpen) onder aansturing van de leraar, hoofdzaken en belangrijke informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst herkennen: - personages, plaats, tijd, gebeurtenis, probleem en oplossing herkennen; - relatie leggen tussen gesproken tekst en afbeelding; - relatie leggen tussen gesproken tekst en non-verbale ondersteuning; - verschillende tekstsoorten ontdekken (narratief, instructief en informatief); - precies luisteren om instructie te begrijpen.	Idem kleuter 1 + - personages, plaats, tijd, gebeurtenis, probleem en oplossing herkennen en benoemen; - (begrips-) vragen beantwoorden; - precies luisteren om instructie te begrijpen en uit te voeren.	Idem kleuter 2 + - (begrips-)vragen stellen; - tekststructuren leren herkennen; - manier van luisteren leren afstemmen op doel; - Precies luisteren bij uitleg en instructie.	Klas 1 + - soort informatie leren herkennen; - verschil herkennen verhalende en zakelijke tekst; - bewust nagaan of ze het zelf begrijpen.	Idem klas 2 met begeleiding van de leraar.	Idem klas 3 met begeleiding van de leraar belangrijke informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst aangeven: - doel van instructieve teksten en thema tekst herkennen; - hoofdzaken herkennen door tekstsoort en onderwerp; - kennis over tekststructuren en structuurwoorden leren inzetten; - manieren van luisteren afstemmen op selectief en kritisch luisteren.	Idem klas 3 belangrijke informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst aangeven: - minder bekende tekstsoorten als documentaire leren herkennen; - beeldspraak in tekst leren herkennen.	Idem klas 5, maar met hulp van de leraar.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.2	(Interpreteren) onder aansturing van leraar, inhoud van de audiovisuele bron of de luistertekst verbinden met de eigen kennis en ervaring: - betekenis van de inhoud leren afleiden uit beelden, intonatie en stemgebruik.	Idem kleuter 1	onder aansturing van de leraar de relatie aangeven tussen inhoud van de audiovisuele bron of de luistertekst en de eigen mening, kennis en ervaring: - eigen kennis van de wereld koppelen aan tekst; - betekenis van de inhoud afleiden uit beelden, intonatie en stemgebruik.	Idem klas 1 + maar met begeleiding van de leraar: - bedoeling tekst leren achterhalen op basis van eigen kennis en ervaring; - verschil tussen feit en mening leren herkennen.	Idem klas 2 + - eigen kennis en ervaring met het onderwerp verbinden met tekst; - relaties leggen tussen tekstuele informatie en eigen kennis en ervaringen; - verschillende meningen leren herkennen.	Idem klas 3, maar met hulp van de leraar.	Idem klas 4 + met hulp van de leraar: - de bedoeling van de tekst herkennen; - gedachte achter meningen leren beschrijven; - lichaamstaal inschatten en beschrijven; - relaties leggen tussen tekstuele en non-verbale informatie en eigen kennis en ervaringen.	Idem klas 5, maar zelfstandig.
3.3	(Evalueren)	onder aansturing van de leraar, een oordeel geven over van de audiovisuele bron of de luistertekst: - reageren op inhoud; - waardering inhoud leren geven.	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar een oordeel over de van de audiovisuele bron of de luistertekst toelichten: - eigen mening leren vormen over klein onderdeel van inhoud; - bewust worden van eigen luisterhouding.	Idem klas 2	met hulp van de leraar: - eigen oordeel leren vormen over inhoud; - leren reageren op tekststructuur.	Idem klas 4 + - leren beargumenteren van eigen mening; - kritisch reageren op inhoud.	Idem klas 5 + - oordeel geven over de tekststructuur; - teksten met elkaar vergelijken.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.4	(Samenvatten)	onder aan sturing van de leraar de gebeurtenissen van de audiovisuele bron of de luistertekst in de goede volgorde weergeven: - navertellen van de belangrijkste gebeurtenissen	Idem klas 1	onder aansturing van de leraar de informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst gestructureerd weergeven, verwoordt de belangrijkste punten: - leren inzetten kennis tekstsoort; - leren wat weggelaten kan worden; - bewust leren worden van doel samenvatten.	Idem klas 2 met begeleiding van de leraar.	Idem klas 3 + met begeleiding van de leraar informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst gestructureerd weergeven, verwoordt of noteert de belangrijkste punten: - inzetten van tekstkenmerken en signaal van de spreker; - leren van verzamelen van gelijksoortige informatie; - controle vragen stellen om juiste informatie uit de teksten halen; - aantekeningen te maken.	met hulp van de leraar informatie van de audiovisuele bron of de luistertekst gestructureerd weergeven, verwoordt of noteert de belangrijkste punten: - hoofdgedachte bepalen per tekstdeel; - hoofdzaken hele tekst overzichtelijk weergeven.	Idem klas 5 + kan zelfstandig aantekeningen maken.

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4. Woordenschat: kijk- en luistervaardigheden <i>De leerlingen kunnen</i>								
4.1	onder aansturing van de leraar alledaagse woorden en prentenboek-woorden herkennen en afleiden voor concrete zaken en voor schoolse omgang: - concrete DAT woorden; - prentenboek woorden; - woorden voor schoolse omgang; - (basiswoordenlijst Amsterdamse kleuters).	Idem kleuter 1 + - abstracte(re) DAT woorden.	Idem kleuter 2 + - (eenvoudige) vakgebonden woorden; - eenvoudige schooltaal-woorden; - Kinderboekenwoorden begrijpen.	Idem klas 1 maar met begeleiding van de leraar.	Idem klas 2 + - vakgebonden woorden; - schooltaal-woorden en alledaagse woordkennis uitbreiden m.b.v. woordenboek gebruiken en woordbetekenis afleiden uit de context en afbeelding.	Idem klas 3 maar met hulp van de leraar.	Idem klas 4 + - vaktaalwoorden uitbreiden; - schooltaalwoord en variëren; - concreet taalgebruik om ideeën en gevoelens uit te drukken.	met hulp van de leraar - abstracte begrippen uit schooltaal; - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden uitbreiden en toepassen; - meer variatie in woordgebruik.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4.2	onder aansturing van de leraar, bij vertrouwde en bekende onderwerpen die ondersteund worden met visualisatie, de betekenis van onbekende woorden herkennen: - de betekenis van onbekende woorden af te leiden door voorgelezen te worden en interactie; - (voor)kennis, omslag en illustraties gebruiken om de betekenis van onbekende woorden af te leiden uit context.	Idem kleuter 1	Idem kleuter	Idem klas 1 + - aan een ander de betekenis vragen; - woordbetekenis afleiden uit context; - betekenis-onderhandeling (geen geïsoleerde aandacht voor woordenschat maar gericht op tekstbegrip).	Idem klas 2 + met begeleiding van de leraar woordleerstrategieën herkennen om de betekenis van onbekende woorden te achterhalen: - woorden produceren; - woorden herhalen en opschrijven; - woord analyseren; - gebruik maken van de verbale en non-verbale context; - letten op overeenkomsten tussen eerste en tweede taal (translanguaging) - (beeld)woordenboek gebruiken; - woordbetekenis afleiden uit de context en afbeelding; - vakgebonden woorden, schooltaalwoorden en alledaagse woordkennis uitbreiden.	Idem klas 3 + met begeleiding van de leraar: - naslagwerken gebruiken om onbekende woorden op te zoeken; - bij samengestelde woorden betekenis afleiden uit woorddeel; - letterlijk en figuurlijk taalgebruik leren doorzien.	Idem klas 4, maar met hulp van de leraar.	Idem klas 5 + met hulp van de leraar: - abstracte begrippen uit schooltaal; - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden uitbreiden en toepassen (homoniemen); - meer variatie in woordgebruik (synoniemen); - spreekwoorden en uitdrukkingen, beeldspraak; - ook complex figuurlijk taalgebruik en Nederlandse uitdrukkingen.

DOMEIN SPREEKVAARDIGHEID (NVT)

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen
1. Strategieën: spreekstrategieën <i>De leerlingen kunnen</i>		
1.1 n.v.t.		
2. Taken: spreekvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>		
2.1 een kort monoloog in eenvoudige woorden of zinnen houden voor een vertrouwd publiek door: - eenvoudige zinnestelsels bijvoorbeeld groeten en afscheid nemen; - een gesproken tekst heel simpel en kort na te vertellen; - een observatie bij thema/verteltafel heel simpel en kort te benoemen.		Door middel van eenvoudig taalgebruik (minimaal 2 woorden) zich voor de luisteraar verstaanbaar maken in het Nederlands.
3. Kenmerken van taakuitvoering: spreekvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>		
3.1 n.v.t.		Samenhang: n.v.t.
3.2 n.v.t.		Afstemmen op spreekdoel zoals: n.v.t.
3.3 eenvoudige en concrete vragen, die de luisteraar/het (vertrouwd) publiek stellen, beantwoorden.		Afstemming op publiek: gebruikmaken van non-verbale ondersteuning.
3.4 onder aansturing van de leraar zich verstaanbaar maken door gebruik te maken van eenvoudige zinsconstructies.		De klanken van het Nederlands uitspreken (productief of reproductief/nazeggen, ondanks een eventueel accent, verkeerde intonatie, onduidelijke articulatie en/of haperingen).
4. Woordenschat: spreekvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>		
4.1 onder aansturing van de leraar de incidenteel opgedane alledaagse woorden en schoolwoorden toepassen om zich verstaanbaar te maken.		Incidenteel woordenschat uitbreiden: - lesmomenten waarbij woordbetekenissen min of meer toevallig aan de orde komen, bijvoorbeeld bij het lezen van verhalen.
4.2 onder aansturing van de leraar de intentioneel aangeboden alledaagse woorden en schoolwoorden toepassen om zich verstaanbaar te maken.		Intentioneel woordenschat uitbreiden: - lesmomenten waarbij doelbewust en gestructureerd (planmatig) wordt gewerkt aan het uitbreiden van de woordenschat. Bijvoorbeeld door woordbetekenissen af te leiden door een/meerdere woordenschatstrategieën toe te passen.

streefdoelen BASISONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen	
1. Strategieën: spreekstrategieën De leerlingen kunnen			
1.1 regels en strategieën voor het spreken in dagelijkse communicatie herkennen en toepassen voor, tijdens en na het spreken.		- oriënteren op het spreekdoel; - oriënteren op het onderwerp en het inzetten van eigen kennis; - oriënteren op het soort spreektaak (zie 2.1 spreekvaardigheid); - oriënteren op het publiek; - reflecteren op de spreektaak; - monitoren van de spreektaak; - evalueren van de spreektaak.	
2. Taken: spreekvaardigheid De leerlingen kunnen			
2.1 een monoloog houden voor een publiek door: - alledaagse aspecten te beschrijven bv mensen, plaatsen en zaken door. - een verslag uit te brengen over gebeurtenissen, activiteiten en persoonlijke ervaring(en); - een kort voorbereid verhaal of presentatie houden en daarbij op eenvoudige vragen reageren; - een observatie rapporteren.		Monoloog: - voorbereid persoonlijke ervaringen en zakelijke onderwerpen onder woorden te brengen met een duidelijk structuur en doel; - geen of weinig directe interactie met het publiek.	
3. Kenmerken van taakuitvoering: spreekvaardigheid De leerlingen kunnen			
3.1 hun gedachte(gang) begrijpelijk/coherent verwoorden voor de luisteraar door: - informatie te ordenen en bijbehorende signaalwoorden toe te passen; - korte zinnen toe te passen en deze te verbinden met juiste voegwoorden en verbindingswoorden; - geheugensteuntjes toe te passen om structuur in een verhaal aan te brengen.		Samenhang: - maakt eigen gedachtegang voor de luisteraar begrijpelijk, hoewel de structuur van de tekst nog niet altijd klopt.	
3.2 het spreekdoel herkennen en toepassen soms met hulp van de leraar.		Afstemmen op spreekdoel zoals: - zich voorstellen - uitleggen - instrueren - navertellen - samenvatten - voordragen	
3.3 taalgebruik aanpassen aan de luisteraars en ondersteunende materialen gebruiken om de presentatie te verhelderen.		Afstemming op publiek: - reageren op signalen/vragen publiek; - aandacht trekken door levendige stijl en gebruik van materialen; - oogcontact met publiek; - taalgebruik aanpassen aan publiek.	
3.4 zich verstaanbaar maken door gebruik te maken van eenvoudige zinsconstructies, houding, intonatie en mimiek ondersteunen het gesprokene.		Vloeiendheid, verstaanbaarheid en grammaticale beheersing: - verbeteren vloeiendheid door voorbereiding, structuur en formulering; - zich bewust zijn van vloeiend en verstaanbaar spreken.	

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
4. Woordenschat: spreekvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 de incidenteel opgedane alledaagse woorden en schoolwoorden toepassen om zich uit te drukken.	Incidenteel woordenschat uitbreiden: - lesmomenten waarbij woordbetekenissen min of meer toevallig aan de orde komen, bijvoorbeeld bij het lezen van verhalen.
4.2 de intentioneel aangeboden alledaagse woorden en schoolwoorden toepassen om zich uit te drukken.	Intentioneel woordenschat uitbreiden: - lesmomenten waarbij doelbewust en gestructureerd (planmatig) wordt gewerkt aan het uitbreiden van de woordenschat. Bijvoorbeeld door woordbetekenissen af te leiden door een/meerdere woordenschatstrategieën toe te passen.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Strategieën: spreekstrategieën <i>De leerlingen kunnen</i>								
1.1	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	onder aansturing van de leraar de basale regels en strategieën voor het spreken herkennen en toepassen voor, tijdens en na het spreken: - oriënteren op het spreekdoel; - oriënteren op het onderwerp; - oriënteren op het spreektaak.	Idem kleuter 2 + - oriënteren op publiek.	Idem klas 3 maar met begeleiding van de leraar +: - oriënteren op het soort spreektaak; - reflecteren op de spreektaak.	Idem klas 4 + - monitoren van de spreektaak; - evalueren van de spreektaak.	Idem klas 5 + met behulp van de leraar.
2. Taak: spreekvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>								
2.1	onder aansturing van de leraar, maar op eigen initiatief: - formuleachtige taalbrokken die in sociale relaties een rol spelen op een toepasselijke manier gebruiken; - begroetings-formules; - beleefdheids-formules.	Idem kleuter 1 + in heel simpele en korte zinnen spontaan: - verhalen navertellen in een- of 2 woordzinnen; - benoemen/verwoorden thema/verteltafel; - korte beschrijving geven gebeurtenissen, activiteiten en persoonlijke ervaring(en); - verhaal, drama, navertellen.	Idem kleuter + een korte monoloog houden in eenvoudige (langere) zinnen voor een vertrouwd publiek door: - een gesproken tekst na te vertellen; - een kort verslag uitbrengen over gebeurtenissen, activiteiten en persoonlijke ervaring(en); - een observatie bij thema/verteltafel te verwoorden; - een tekening uit te leggen; - hulpvragen stellen.	Idem klas 1 + in eenvoudige langere zinnen (combinatie) enkelvoudig en samengesteld: - zelfbedacht verhaal vertellen; - beschrijving geven en anderen laten raden wie/wat het is; - een kort voorbereid verhaal of presentatie houden over onderwerp dichtbij beleving van het kind.	Idem klas 2 + met hulp van de leraar: - een korte monoloog houden voor een vertrouwd publiek door alledaagse aspecten te beschrijven bv mensen plaatsen en zaken; - een verslag uit te brengen over gebeurtenissen, activiteiten en persoonlijke ervaring(en); - een kort voorbereid verhaal of presentatie te houden; - een observatie te rapporteren.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar.	Idem klas 4 + met hulp van leraar: - een voorbereid verhaal of presentatie (beschouwing) houden over een actueel onderwerp of een onderwerp uit zaakvakken.	Idem klas 5 zelfstandig + met hulp van de leraar: - een betoog houden met een eigen mening en argumenten.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3. Kenmerken: spreekvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>								
3.1	<i>Samenhang</i> n.v.t.	n.v.t.	onder aansturing van de leraar hun gedachte(gang) begrijpelijk verwoorden voor de luisteraar door: - eenvoudige signaal woorden toe te passen (en toen); - chronologie/ volgorde van een verhaal of prentenboek aan te houden bij het (na) vertellen.	idem klas 1 + - gebruik te maken van ondersteunende materialen en plaatjes.	met begeleiding van de leraar - passende eenvoudige verwijswaarden en meer signaalwoorden gebruiken: - (minder herhaling van zelfstandige naamwoorden)	Idem klas 3 + met begeleiding van de leraar, hun gedachte(gang) begrijpelijk/coherent verwoorden voor de luisteraar door: - informatie te ordenen en bijbehorende signaalwoorden toe te passen; - korte zinnen toe te passen en deze verbinden met juiste voegwoorden en verbindingswoorden; - geheugensteuntjes toe te passen om structuur in een verhaal aan te brengen.	Idem klas 3 + met begeleiding van de leraar: - een monoloog structureren met een schema; - gevarieerd en correct signaalwoorden gebruiken.	Idem klas 5 + met hulp van de leraar: - een monoloog structureren met een schema; - gevarieerd en correct signaalwoorden gebruiken.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.2	<i>Afstemming op doel</i> n.v.t.	n.v.t.	onder aansturing van de leraar, een spreekdoel herkennen zoals: - zich voorstellen - informeren - navertellen - instrueren	Idem klas 1 + - simpel uitleggen; - kort samenvatten; - voordragen.	Idem klas 2 + met begeleiding van de leraar bij het houden van een monoloog oefenen met het spreekdoel aangeven.	met begeleiding van de leraar: - het spreekdoel herkennen en toepassen; - spreekdoel aangeven; - vasthouden aan spreekdoel; - taalgebruik afstemmen op doel; - non-verbale ondersteuning afstemmen op doel.	Idem klas 4	Idem klas 5, maar met hulp van de leraar ook tijdens een monoloog vasthouden aan doel en structuur.
3.3	<i>Afstemming op publiek.</i> onder aansturing van de leraar eenvoudige en concrete vragen, die de luisteraar het (vertrouwd) publiek stellen beantwoorden: - ingaan op ja/nee vragen of meerkeuze vragen.	Idem kleuter 1 + - heel eenvoudige antwoorden op open vragen geven.	Idem kleuter 2, maar met begeleiding van leraar.	Idem klas 1 + grotendeels bekend publiek: - uitgebreide antwoorden op open vragen geven.	Idem klas 2 + - zich afvragen wat voorkennis is van het publiek.	met begeleiding van de leraar taalgebruik aanpassen aan de luisteraars en ondersteunende materialen gebruiken om de presentatie te verhelderen: - rekening houden met publiek qua voorkennis en interesse; - ingaan op vragen publiek.	Idem klas 3 + - reageren op signalen publiek; - aandacht trekken van publiek door levendige stijl en gebruik van ondersteunend materiaal.	Idem klas 5 + met hulp van de leraar: - oogcontact met publiek houden; - reacties op vragen geven en vragen beantwoorden; - leren omgaan met feedback van publiek; - taalgebruik aanpassen aan publiek.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.4	onder aansturing van de leraar, maar op eigen initiatief: - zich in formuleachtige taalbrokken uiten.	Idem kleuter 1 + in heel simpele en korte zinnen spontaan uiten.	onder aansturing van de leraar zich verstaanbaar maken door gebruik te maken van heel eenvoudige grammaticale zinsconstructies: - eenvoudig korte zinnen; - de zinnen bevatten vormen en structuurfout; - aarzelingen, denkpauses, herformulering en versprekingen kunnen voorkomen.	Idem klas 1 + - met een duidelijke verstaanbare uitspraak en intonatie spreken; - in langere zinnen spreken, naast enkelvoudige ook samengestelde zinnen; - vorm- en structuurfouten kunnen voorkomen.	met begeleiding van de leraar, zich verstaanbaar maken door gebruik te maken van eenvoudige zinsconstructies, houding, intonatie en mimiek ondersteunen het gesproken.	Idem klas 3 + - spreken met een duidelijk verstaanbare uitspraak; - pauze, valse starts en herformuleringen komen af en toe voor.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar: - spreken met redelijke grammaticale beheersing; - aanwijzingen voor verbetering toepassen; - een redelijk accuraat gebruik van eenvoudige zinsconstructies tonen.	Idem klas 5 + - eigen fouten corrigeren; - pauze, valse starts en herformuleringen komen af en toe voor.
4. Woordenschat: spreekvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>								
4.1	onder aansturing van de leraar concrete opgedane alledaagse woorden en schoolwoorden in simpele en korte zinnen toepassen.	Idem kleuter 1	onder aansturing van de leraar (eenvoudige) vakgebonden woorden en (eenvoudige) schoolwoorden in korte zinnen toepassen.	Idem klas 1	met begeleiding van de leraar in langere zinnen toepassen: - vakgebonden woorden; - schooltaalwoorden en alledaagse woordkennis uitbreiden m.b.v. - woordenboek en/of afleiden uit de context en afbeelding.	Idem klas 3 + - vaktaalwoorden, - schooltaalwoorden variëren; - concreet taalgebruik om ideeën en gevoelens uit te drukken	Idem klas 4	Idem klas 5 + - abstracte begrippen uit schooltaal; - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden (homoniemen); - meer variatie in woordgebruik (synoniemen); - spreekwoorden en uitdrukkingen, beeldspraak.

Cyclus 1		Cyclus 2						
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4.2	onder aansturing van de leraar concrete aangeboden alledaagse woorden en schoolwoorden in simpele en korte zinnen toepassen: - TPR, praatje bij daadje; - liedjes, versjes.	Idem kleuter + - vragencirkel - verteltafel, - onderzoeksactiviteiten - taalspelletjes	Idem kleuter 1 + (eenvoudige) aangeboden vakgebonden woorden en schoolwoorden in korte zinnen toepassen.	Idem klas 1	Idem klas 2 + met begeleiding van de leraar in langere zinnen toepassen van: - aangeboden vakgebonden woorden; - aangeboden schooltaalwoorden en alledaagse woordkennis uitbreiden m.b.v. - woordenboek en/of afleiden uit de context en afbeelding.	Idem klas 3 + toepassen van: - letterlijk en figuurlijk taalgebruik.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar: - abstracte begrippen uit schooltaal; - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden uitbreiden en toepassen (homoniemen); - meer variatie in woordgebruik (synoniemen); - spreekwoorden en uitdrukkingen, beeldspraak.	Idem klas 5 + ook complexe figuurlijk taalgebruik en Nederlandse uitdrukkingen.

DOMEIN GESPREKSVAAARDIGHEID (NVT)

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen
1. Strategieën: gespreksstrategieën <i>De leerlingen kunnen</i>		
1.1 n.v.t.		Wordt aangeleerd in de moedertaal.
2. Taken: gespreksvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>		
2.1 n.v.t.		Discussiëren en overleg.
2.2 n.v.t.		Informatie uitwisselen.
3. Kenmerken van de taakuitvoering: gespreksvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>		
3.1 n.v.t.		Beurten nemen en bijdragen aan samenhang.
3.2 n.v.t.		Afstemming op doel.
3.3 n.v.t.		Afstemming op gesprekspartner(s).
3.4 n.v.t.		Vloeiendheid, verstaanbaarheid en grammaticale beheersing.
4. Woordenschat: gespreksvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>		
4.1 n.v.t.		Incidenteel woordenschat.

streefdoelen BASISONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen
1. Strategieën: gespreksstrategieën De leerlingen kunnen		
1.1 regels en strategieën van informele gesprekken, formele gesprekken, overleg en discussie herkennen en hanteren om het gespreksdoel te bereiken.	Strategieën zoals: oriënteren op het gespreksdoel, oriëntatie op gesprekssoort, op gesprekspartner, reflectie op gesprek, evaluatiegesprek.	
2. Taken: gespreksvaardigheid De leerlingen kunnen		
2.1 discussiëren en overleggen over actuele onderwerpen.	Bespreken van standpunten, meningen in eenvoudige debatten/discussies. Reageren op elkaars argumenten.	
2.1 informatie met een ander uitwisselen door: - informatie te geven; - naar informatie te vragen en deze te beoordelen; - eigen mening en opvatting te verwoorden en te onderbouwen met argumenten.	Inhouden uitwisselen bij gezamenlijk maken van een werkstuk, interview afnemen. Boeken met elkaar bespreken, informatie aan deskundigen opvragen, klassikale leergesprekken, discussies.	
3. Kenmerken van de taakuitvoering: gespreksvaardigheid De leerlingen kunnen		
3.1 gesprekken beginnen, eindigen en gaande houden door gespreksconventies toe te passen.	Beurten nemen en bijdragen aan samenhang; Respectvol deelnemen aan het gesprek.	
3.2 elkaar stimuleren om gespreksdoelen goed te verwoorden en door te vragen.	Afstemming op doel.	
3.3 het taalgebruik aanpassen aan de gesprekspartner(s) en kunnen reflecteren op de gesprekssituatie.	Afstemming op gesprekspartner(s).	
3.4 zich verstaanbaar maken door gebruik te maken van eenvoudige zinsconstructies, houding, intonatie en mimiek ondersteunen het gesprokene.	Vloeiendheid, verstaanbaarheid en grammaticale beheersing.	
4. Woordenschat: gespreksvaardigheid De leerlingen kunnen		
4.1 alledaagse woorden en schoolwoorden toepassen om te praten over vertrouwde situaties en onderwerpen.	Incidenteel woordenschat uitbreiden: - lesmomenten waarbij woordbetekenissen min of meer toevallig aan de orde komen, bijvoorbeeld bij het lezen van verhalen.	
4.2 met behulp van woordleerstrategieën de betekenis van onbekende woorden achterhalen.	Intentioneel woordenschat uitbreiden: - lesmomenten waarbij doelbewust en gestructureerd (planmatig) wordt gewerkt aan het uitbreiden van de woordenschat. Bijvoorbeeld door woordbetekenissen af te leiden door een/meerdere woordenschatstrategieën toe te passen.	

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Strategieën: gesprek strategieën <i>De leerlingen kunnen</i>								
1.1	n.v.t.	n.v.t.	onder aansturing van de leraar basale regels in informele gesprekken herkennen en hanteren om het gespreksdoel te bereiken: - de gelegenheid nemen om zelf iets te zeggen; - beurten nemen op eigen initiatief; - (uitgebreide) antwoorden geven op open vragen.	Idem klas 1+ uit eigen beweging reageren (uitgebreid) op beweringen van andere.	met begeleiding van de leraar strategieën herkennen: - oriënteren op gespreksdoel; - oriënteren op onderwerp; - oriënteren op soort gesprek.	Idem klas 2 + oriënteren op gesprekspartners.	met hulp van de leraar: - oriënteren op gespreksdoel; - oriënteren op onderwerp; - oriënteren op soort gesprek; - oriënteren op gesprekspartners	Idem klas 5 + - reflecteren op het gesprek; - monitoren van het gesprek; - evalueren van het gesprek.

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
2. Taken: gespreksvaardigheden <i>De leerlingen kunnen</i>								
2.1	n.v.t.	n.v.t.	onder aansturing van de leraar heel eenvoudig overleggen over een (spel) activiteit, probleem of een gebeurtenis door: - te evalueren; - te reageren op elkaars ervaring.	Idem klas 1 + - discussiëren over spelregels; - meedenken over groepsactiviteit; - mening geven over gebeurtenis op school; - elkaar feedback geven.	Idem klas 2 maar met begeleiding van de leraar.	Idem klas 3 + groepsverband inhoudelijk voorbereiden op actuele onderwerpen op school of buurt om: - te discussiëren en te overleggen; - standpunten en meningen te verwoorden; - vragen te stellen aan elkaar; - te reageren op plannen voor activiteiten.	Idem klas 4 + met hulp van de leraar.	met hulp van de leraar zich individueel inhoudelijk voorbereiden op actuele onderwerpen om: - te discussiëren en te overleggen; - de meningen en opvattingen van een ander te herkennen; - eigen mening en opvatting te verwoorden en te onderbouwen met argumenten; - in overleg plannen te maken voor activiteiten; - deel te nemen aan een debat.
2.2	n.v.t.	n.v.t.	onder aansturing van de leraar: - eenvoudig praten over (prenten)boek; - dagelijkse gebeurtenissen; - gevoelens.	Idem klas 1+ - elkaar iets uit te leggen; - nieuwe (schoolse) inhouden uit te wisselen.	Idem klas 2 maar met begeleiding van de leraar + - elkaar taak of inhoud uitleggen; - opgezochte informatie aan elkaar doorgeven; - puzzel of probleem oplossen; - brainstormen.	Idem klas 3 + - interview met vooraf bedachte vragen; - informatie geven; - naar informatie vragen en deze beoordelen; - eigen mening en opvatting verwoorden en onderbouwen met argumenten.	Idem klas 4 + maar met hulp van de leraar: - gezamenlijk werkstuk maken; - interviewen en leren doorvragen; - klassikale leergesprekken en discussies.	idem klas 5 + - boek met elkaar bespreken; - informatie aan deskundige vragen en met anderen bespreken.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3. Kenmerken van de taakuitvoering: gespreksvaardigheden <i>De leerlingen kunnen</i>								
3.1	n.v.t.	n.v.t.	onder aansturing van de leraar, initiatief nemen om een gesprek te beginnen of geven een passende reactie op initiatieven van anderen die een gesprek beginnen, eindigen en gaande houden, door gespreksconventies toe te passen: - zelf een onderwerp inbrengen; - op hun beurt wachten; - een ander laten uitspreken.	Idem klas 1 + - bij het onderwerp blijven; - eigen initiatief nemen; - gedachten verwoorden; - ingaan op reacties van luisteraars; - samen met de leraar bespreken van gesprekspatronen.	Idem klas 2 + met begeleiding van de leraar: - reflecteren op het proces van het gesprek.	Idem klas 3 + - gespreksregels toepassen; - inhoudelijk op elkaar reageren; - onderwerp uitbreiden; - gesprekken gaande leren houden; - reflecteren op rollen.	Idem klas 4 maar met hulp van de leraar: - inhoudelijk op elkaar reageren; - onderwerp uitbreiden; - gesprekken gaande leren houden.	Idem klas 5 + - gesprek leiden; - onderwerp bewaken; - reflecteren op de inhoud van het gesprek; - reflecteren op rollen en gesprekspatronen.
3.2	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	onder aansturing van de leraar het doel van een gesprek herkennen in verschillende gespreksituaties: - aangemoedigd worden en ruimte krijgen om doel in verschillende gesprekken duidelijk te maken.	met begeleiding van de leraar, het doel van een gesprek in verschillende gespreksituaties herkennen: - leren onderscheiden van verschillende gesprekssoorten met bijbehorende doelen.	Idem klas 3 + - herkennen dat opbouw van een gesprek kan bijdragen aan het bereiken van het gespreksdoel; - ervaren dat met taalgebruik bepaald effect te bereiken.	Idem klas 4 maar met hulp van de leraar +: - begripvragen stellen.	Idem klas 5 + - elkaar stimuleren om doel goed te verwoorden; - kritisch doorvragen.

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.3	n.v.t.	n.v.t.	onder aansturing van de leraar het verschil in gesprekspartners herkennen.	Idem klas 1 + - formeel en informeel taalgebruik met verschillende gesprekspartners; - onderscheid maken in aanspreekvorm.	Idem klas 2, maar met begeleiding van de leraar: - onderscheid maken in formeel en informeel taalgebruik.	Idem klas 3 + taalgebruik aanpassen aan de gesprekspartner(s): - formeel taalgebruik en juiste aanspreekvorm toepassen; - voorkennis en interesse gesprekspartners herkennen.	Idem klas 4, maar met hulp van de leraar: - formeel en informeel taalgebruik met verschillende gesprekspartners	Idem klas 5 + - bewust worden van stijl en woordkeus; - reflecteren op de gesprekssituatie.
3.4	n.v.t.	n.v.t.	onder aansturing van de leraar vloeiend en verstaanbaar praten: - tijdens het praten aarzelingen, denkpauzes en versprekingen laten voorkomen.	Idem klas 1	met begeleiding van de leraar: - nadenken over woorden en formulering; - aanwijzingen voor verbetering opvolgen.	Idem klas 3 + - aanwijzingen voor verbetering toepassen.	Idem klas 4 maar met hulp van de leraar.	met hulp van de leraar: - bewust eigen fouten leren corrigeren.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4. Woordenschat: gespreksvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>								
4.1	onder aansturing van de leraar concrete opgedane alledaagse woorden en schoolwoorden in simpele en korte zinnen toepassen.	Idem kleuter 1	onder aansturing van de leraar (eenvoudige) vakgebonden woorden en (eenvoudige) schoolwoorden in korte zinnen toepassen.	Idem klas 1	met begeleiding van de leraar in langere zinnen toepassen: - vakgebonden woorden; - schooltaal-woorden en alledaagse woordkennis uitbreiden m.b.v. woordenboek en/of afleiden uit de context en afbeelding.	Idem klas 3 + - vaktaalwoorden; - schooltaal-woorden variëren; - concreet taalgebruik om ideeën en gevoelens uit te drukken.	Idem klas 4	Idem klas 5 + - abstracte begrippen uit schooltaal; - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden (homoniemen); - meer variatie in woordgebruik (synoniemen); - spreekwoorden en uitdrukkingen, beeldspraak.
4.2	onder aansturing van de leraar concrete aangeboden alledaagse woorden en schoolwoorden in simpele en korte zinnen toepassen: - TPR; - praatje bij daadje; - liedjes, versjes.	Idem kleuter + - vragencirkel - verteltafel - onderzoeks-activiteiten - taalspelletjes	Idem kleuter 1 + (eenvoudige) aangeboden vakgebonden woorden en schoolwoorden in korte zinnen toepassen.	Idem klas 1	Idem klas 2 + met begeleiding van de leraar in langere zinnen toepassen van: - aangeboden vakgebonden woorden - aangeboden-schooltaal-woorden en alledaagse woordkennis uitbreiden m.b.v. woordenboek en/of afleiden uit de context en afbeelding.	Idem klas 3 + toepassen van: - Letterlijk en figuurlijk taalgebruik.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar: - abstracte begrippen uit schooltaal; - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden uitbreiden en toepassen (homoniemen); - meer variatie in woordgebruik (synoniemen); - spreekwoorden en uitdrukkingen, beeldspraak.	Idem klas 5 + ook complexe figuurlijk taalgebruik en Nederlandse uitdrukkingen.

DOMEIN LEESVAARDIGHEID Subdomein 1 TECHNISCH EN BEGRIJPEND LEZEN (NVT)

Subdomein 1

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen	
1. Strategieën: leesstrategieën De leerlingen kunnen			
1.1 onder aansturing van de leraar basale leesstrategieën herkennen en hanteren om de inhoud van het verhaal vooraf en tijdens het voorlezen te voorspellen. (Voorkennis, creativiteit, omslag en illustraties, opbouw van het verhaal).		Interactievorm: - strategie wordt aangeboden in moedertaal en toegepast tijdens NVT; - de leraar presenteert boeken op een aantrekkelijke wijze; - de leraar staat stil bij de omslag van het boek, de titel, de schrijver en illustrator en de afbeeldingen; - de leraar stelt aanvankelijk gesloten vragen (ja/nee, meerkeuze/ aanwijsvragen) en geleidelijk simpele open vragen zoals wie, wat, waar over de omslag en lokt voorspellingen uit over inhoud.	
2. Taken: leesvaardigheid– technisch en begrijpend lezen De leerlingen kunnen			
2.1 de verschillende communicatieve functies van geschreven taal ervaren: informeren en ontspannen.		Komen in aanraking met: - diverse tekstsoorten (narratieve, instructieve en informatieve); - de verschillende functies van deze tekstsoorten: - informeren, ontspannen.	
3. Kenmerken van de taakuitvoering: leesvaardigheid – technisch en begrijpend lezen De leerlingen kunnen			
3.1 n.v.t			
3.2 verhalen en teksten interpreteren door deze na te spelen of na te vertellen.		Interpreteren: - met behulp van translanguaging; - beelden, illustraties en creativiteit/fantasie gebruiken om informatieve, narratieve teksten op te vatten.	
3.3 Onder aansturing van de leraar spelenderwijs samenvatten, schematiseren en herhalen van de informatie.		Studietechnieken: - spelenderwijs, bijvoorbeeld plaatjes uit de tekst in de goede volgorde leggen; - rubriceerspelletjes doen bij een boek.	
3.4 n.v.t.			
3.5 n.v.t.			

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen
4. Woordenschat: leesvaardigheid – technisch en begrijpend lezen <i>De leerlingen kunnen</i>		
4.1 auditief en visueel discrimineren.	Techniek- fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe: Leesvoorwaarden: - Nederlandse klanken middels auditieve en visuele discriminatie, uitspreken. Bijvoorbeeld spelen met: - klanken en symbolen; - woorden verklanken; - alfabetisch principe; - rijmwoorden.	
4.2 alledaagse woorden en schoolwoorden herkennen en interpreteren voor concrete zaken en voor schoolse omgang.	Incidenteel woordenschat uitbreiden.	
4.3 onder aansturing van de leraar bij vertrouwde en bekende onderwerpen die ondersteund worden met visualisatie de waarschijnlijke betekenis van onbekende woorden uit de context afleiden.	Intentioneel woordenschat uitbreiden: - woordbetekenissen afleiden door een/meerdere woordenschat strategieën toe te passen.	

streefdoelen BASISONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen
1. Strategieën: leesstrategieën <i>De leerlingen kunnen</i>		
1.1 leesstrategieën herkennen en toepassen voor, tijdens en na het lezen om de tekst te begrijpen.	- voorkennis gebruiken om betekenis van onbekende woorden af te leiden uit context, leesverwachtingen te controleren en eigen interpretaties eventueel herzien; - correct gebruik maken van woordenboeken en websites om onbekende woorden en uitdrukkingen te begrijpen; - signaalwoorden, verwijzwoorden, tekststructuren herkennen en toepassen; - reflecteren op strategiegebruik.	
2. Taken: Leesvaardigheid – technisch en begrijpend lezen <i>De leerlingen kunnen</i>		
2.1 informatieve, instructieve en betogende teksten herkennen en lezen om de informatie, instructie te begrijpen of op de hoogte te zijn van een mening, met als doel te overtuigen/te overhalen.	Een tekst lezen om te informeren, te instrueren of op de hoogte te zijn van een mening, met als doel overtuigen, overhalen. Deze vaardigheden ook gebruiken om te reflecteren op eigen leerproces. Inzicht krijgen in conceptualiserende functies van taal.	

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
3. Kenmerken van taakuitvoering: leesvaardigheid – technisch en begrijpend lezen <i>De leerlingen kunnen</i>	
3.1 belangrijke informatie uit een tekst (inclusief illustratie) herkennen en aangeven en stemt de manier van lezen daarop af (bijvoorbeeld globaal, precies, selectief/gericht).	Begrijpen: - eigen kennis of aangeleerde voorkennis koppelen aan inhoud teksten; - tekstverbanden herkennen zoals middel-doel, oorzaak-gevolg, opsommend, tegenstellend, uitleggend etc.; - daarbij moeilijke signaal- en verwijswaarden aanleren en toepassen; - hoofd- en bijzaken herkennen, verwoorden en beargumenteren; - inleiding, kern en slot van elkaar onderscheiden en die beargumenteren; - inzicht leren krijgen in typen teksten zoals informatief, narratief en betogend.
3.2 informatie en meningen in een tekst aangeven voor zover deze dicht bij hen staan.	Interpreteren: - feiten en meningen herkennen door gebruik te maken van signaalwoorden; - argumenten bedenken bij eigen meningen; - zich bewust worden van en toepassen van aangeleerde leesstrategieën bij elke vorm van lezen en hierbij kennis ontwikkelen op macro-, meso- en microniveau.
3.3 een oordeel over een tekst(deel) verwoorden: - wat ze van de organisatie van de tekst vinden - relaties tussen tekstdelen evalueren en beoordelen en daar goede argumenten voor bedenken.	Evalueren: - de organisatie van de tekst kritisch beschouwen; - hun oordeel onderbouwen met voorbeelden uit de tekst; - leren praten over verschillen tussen eigen wereld en die van de teksten.
3.4 informatie samenvatten, schematiseren, herlezen, onderstrepen en aantekeningen maken in relatie tot studiedoel.	Studietechnieken: - oefenen met herlezen, onderstrepen, aantekeningen maken, ook met een doel in gedachten; - eerst mondeling samenvatten en daarna schriftelijk samenvatten; - samenvatten, maar dan tekstrelevant; - strategieën zoals uitfilteren, verzamelen en afleiden toepassen.
3.5 informatie opzoeken in: - duidelijk geordende naslagwerken; - zoekmachines internet; - eenvoudige schema's, roosters, tabellen en grafieken en daarbij relatie met tekst expliciteren.	Opzoeken: - kennismaken met en het wegwijs worden in bibliotheken, documentatiecentra en andere informatiebronnen; - alfabetische volgorde en trefwoorden leren toepassen bij zoeken in diverse bronnen; - schematisch weergegeven informatie in teksten kunnen lezen en uitleggen.

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
4. Woordenschat: leesvaardigheid – technisch en begrijpend lezen <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 teksten vloeiend lezen dat woordherkenning en tekstbegrip niet in de weg staat.	Techniek: - de leesteknik richten op het automatiseren van het leesproces; - vlot decoderen, niet stotterend en hikkend; - klankzuivere woorden zoals km-, mk- en mkm- woorden direct ontsleutelen, ook klankzuivere woorden als mmkm, mkmm en mmkmm lezen en begrijpen, foneem-grafeemkoppeling nieuwe woorden lezen; - ook complexere woorden zoals tweeklanken, sch, ng correct lezen; - vlotte, accurate woordherkenning verwerven.
4.2 de meeste alledaagse (frequente) woorden en de frequente schooltaal woorden herkennen en interpreteren voor concrete zaken en voor schoolse omgang.	Incidenteel woordenschat uitbreiden.
4.3 met behulp van woordleerstrategieën de betekenis van onbekende woorden achterhalen.	Intentioneel woordenschat uitbreiden: - woordbetekenissen afleiden door een/meerdere woordenschatstrategieën toe te passen; - woordenschat ontwikkelen door het lezen van teksten; - woordbetekenissen afleiden uit de context of uit een bekend woorddeel; - naslagwerken gebruiken om betekenissen op te zoeken; - frequente, alledaagse woorden naast abstracter schooltaalwoorden aanleren en gebruiken; - signaalwoorden en verwijswaarden gebruiken om te verwijzen naar abstractere begrippen.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Strategieën: leesstrategieën <i>De leerlingen kunnen</i>								
1.1	onder aansturing van de leraar leesstrategie herkennen en hanteren om de inhoud van het verhaal vooraf en tijdens het voorlezen te voorspellen: - aan de hand van de omslag van het boek de inhoud van het verhaal enigszins voorspellen; - relatie leggen tussen tekst en afbeelding; - aangeven dat een boek van voren naar achter wordt gelezen, een bladzijde van boven naar beneden en een regel van links naar rechts wordt gelezen.	Idem kleuter 1 - herkennen dat een verhaal een opbouw heeft (begin, eind); - (gesloten en meerkeuze) vragen over een tekst beantwoorden in korte en eenvoudige (1/ 2 of 3/ 4 woordzinnen) door goed te luisteren en te kijken naar de afbeeldingen.	Idem kleuter 2 + - open vragen in korte en eenvoudige zinnen beantwoorden.	Idem kleuter 1 + met begeleiding van de leraar in eenvoudige zinnen: - relatie leggen tussen tekst en afbeelding; - thema van de tekst bepalen.	Idem klas 2 +: - verband leggen tussen (voor)kennis, inhoud van de tekst en eigen ervaringen; - voorspellingen doen over de inhoud en de tekstsoort.	Idem klas 3 + - voorspellingen over tekststructuren en die ook controleren; - voorkennis gebruiken om onbekende woorden te begrijpen, gebruikmaken van woordenboeken (ook in vreemde taal) om achter woordbetekenissen te komen.	Idem klas 4+ met hulp van de leraar: - globale tekststructuren herkennen, met bijbehorende signaalwoorden en verwijswoorden; - zinnen herleiden uit de context, digitale technologie gebruiken zoals internet en zoekmachines om woord- en zinsbegrip te controleren, begrijpen en toe te passen; - relaties tussen tekstdelen zoals doel-middel, vraag-antwoord, oorzaak-gevolg enz. toepassen.	Idem klas 5 + met hulp van de leraar: - correct woordenboeken of andere naslagwerken gebruiken; - goed signaalwoorden, verwijswoorden, tekststructuren herkennen.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
2. Taken: leesvaardigheid – technisch en begrijpend lezen <i>De leerlingen kunnen</i>								
2.1	onder aansturing van leraar plezier tonen in voorgelezen worden en zelf boeken 'lezen' (leesbeleving) vanuit een rijke leesomgeving: - gestuurd en vrij/zelfstandig boeken bekijken/'lezen'; - luisteren naar (interactief) voorgelezen (prenten)boeken /verhalen; - voorlezen aan anderen in de lees- of poppenhoek; - over een boek vertellen; - het boek navertellen op een verteltafel.	Idem kleuter 1 + - vrij opdrachtjes uitvoeren n.a.v. boeken en verhalen bijv.: - tekeningen of werkjes maken, inrichten van poppenhoek/verteltafel, dramatiseren, poppenkast, memory spelen, samen gedichte/rijm bedenken, boekenmuur	Idem kleuter 2 + - met plezier praten over (voor)gelezen boeken - activiteiten uitvoeren rondom boeken, verhalen en poëzie bv. naspelen, beeldende werkstukken maken.	met begeleiding van de leraar: - vrij en gestuurd zelfstandig 'lezen' om plezier te beleven of om informatie te verkrijgen; - geleidelijk bewust worden van de verschillende functies; - informatieve en instructieve teksten uit de taalmethode.	Idem klas 2+ - Functies onderscheiden en gebruiken bij het lezen bijv: - om leesdoel te bepalen en om een geschikte tekst bij het leesdoel te vinden; - in teksten zoals: - Korte leesboekjes; - Informatieve boekjes; - (zelf) teksten lezen met functies als informeren, instrueren of overhalen zoals: - Instructieve teksten, bijvoorbeeld recepten, gebruiks-aanwijzingen, uitleg bij opdrachten; - naslagwerken, kinderatlas, reclame-bladen.	Idem klas 3 + Informatieve, instructieve en betogende teksten herkennen en lezen om de informatie, instructie te begrijpen of op de hoogte te zijn van een mening, met als doel te overtuigen, overhalen: - korte informatieve teksten lezen in tijdschriften en kranten; - 'langere' informatieve boeken en naslagwerken met duidelijke illustraties, foto's lezen; - beeldmateriaal en achtergrond-informatie op CD-ROMs, DVD of internet; - voorlichtings-brochures.	Idem klas 4 + met hulp van de leraar: - conceptualiseren -de functies van taal steeds duidelijker herkennen: - overtuigen en overhalen.	Idem klas 5 + zich steeds bewuster worden t.a.v. de functies van teksten. Die steeds verder verdiepen en toepassen, vnl. bij het reflecteren op teksten en het eigen leerproces. Het lezen van teksten ook gebruiken om eigen meningen of die van anderen bij te stellen met juiste informatie en argumentatie.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3. Kenmerken van de taakuitvoering: leesvaardigheid – technisch en begrijpend lezen <i>De leerlingen kunnen</i>								
3.1	(Begrijpen) onder aansturing van leraar basale structurelementen herkennen en kunnen aantonen (of benoemen) hoe een personage zich voelt: - de volgorde van gebeurtenissen in een verhaal bepalen. (Zie vervolg op de volgende blz.)	Idem kleuter 1 + - verhaal in korte en eenvoudige 1/ 2 of 3/ 4 woordzinnen navertellen met visuele ondersteuning; - a.d.h.v. gesloten vragen of n.a.v. eenvoudige open vragen wie, wat en waar vragen in korte en eenvoudige 1/2 of 3/4 woordzinnen beantwoorden; - receptief conclusies trekken over het verhaal en a.d.h.v. aanvankelijk gesloten vragen (ja/nee, meerkeuze/ aanwijsvragen) voorspellingen doen over het verdere verloop van het verhaal.	Idem kleuter + de structuur van taal (letter, woord en zin) herkennen en de opbouw van een verhaal herkennen: - verhaal naspelen of navertellen zonder visuele ondersteuning; - in simpele bewoordingen vragen over de inhoud van het verhaal beantwoorden: - wie, wat, waar, wanneer, waarom, probleem en oplossing, begin en einde; - verbanden herkennen van oorzaak en gevolg;	Idem klas 1 + communicatieve doelen en de functie van korte zakelijke teksten in taal/ leesmethode herkennen, de globale lijnen opbouw in een tekst te herkennen. - relaties leggen tussen delen van de tekst; - allerlei verbanden tussen stukken tekst, opeenvolgende prenten en hun eigen kennis en ervaringen aanbrengen; - de gebeurtenissen in een verhaal in de tijd ordenen; - analogieën in situaties en gebeurtenissen herkennen.	Idem klas 2 + met begeleiding van de leraar - zich meer op de inhoud van het verhaal richten dan op de illustraties; - belangrijke informatie uit een tekst (inclusief illustratie) herkennen en aangeven: - aangeven wat het doel, onderwerp en hoofd-gedachte van de tekst is; - en enkele details van een gelezen tekst verwoorden; - praten over teksten en leeservaringen uitwisselen;	Idem klas 3 + - betogende (reclame) teksten lezen en begrijpen; - eigen kennis of aangeleerde voorkennis koppelen aan inhoud teksten. Voorspellingen maken a.d.h.v. vragen, interferenties, eigen ervaringen vergelijken met nieuwe ervaringen; - tekststructuren correct herkennen - simpele signaal- en verwijs-woorden herkennen; - nieuwsberichten, artikelen en verslagen over actuele onderwerpen lezen en begrijpen.	Idem klas 4 + met hulp van de leraar - moeilijke signaal- en verwijswoorden aanleren en toepassen; - nieuwe begrippen leren zoals alinea, feit, mening, oorzaak, om de verschillende tekststructuren te bespreken; - langere teksten lezen en begrijpen, ook nieuwsberichten, artikelen en verslagen over uiteenlopende actuele onderwerpen. Inzicht krijgen in typen teksten zoals informatief, narratief en betogend.	Idem klas 5 + de manier van lezen afstemmen op doel van de tekst (bijvoorbeeld globaal, precies, selectief/gericht) Op Mesoniveau: - verbanden leggen tussen tekstdelen, verwijzingen en referenten, microniveau: specifieke informatie herkennen zoals gebeurtenissen etc.; - uit eigen initiatief eigen kennis of aangeleerde voorkennis koppelen aan inhoud teksten; - met de kennis een soort kader opbouwen waarbinnen teksten begrepen worden;

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.1 vervolg			- conclusies trekken over het verhaal en a.d.h.v. aanvankelijk gesloten vragen (ja/nee, meerkeuze/aanwijsvragen) voorspellingen doen over het verdere verloop van het verhaal.		- eenvoudige maar langere teksten informatieve (bijvoorbeeld gebruiks-aanwijzingen) en narratieve (avonturen-verhalen, serieboeken); - teksten lezen en begrijpen; - beter Inzicht krijgen in typen teksten zoals informatief en narratief.			- kennis over zakelijke teksten uitbreiden door moeilijkere teksten te lezen en begrijpen; - kinder-encyclopedieën, atlassen, tv gidsen, telefoonboeken, kranten of tijdschriften lezen; - instructies lezen door bijvoorbeeld handleidingen, route-beschrijvingen, gebruiks-aanwijzingen door te nemen; - betogende teksten lezen zoals reclamefolders, ingezonden brieven in een kindertijdschrift, recensies, pamfletten, verzoekschriften en die ook begrijpen.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.2	(Interpreteren) Onder aansturing van de leraar verhalen en teksten interpreteren door deze na te spelen.	Idem kleuter 1 +	Idem kleuter 2 + met begeleiding van de leraar: Op Macroniveau: - het thema en de strekking van een tekst benoemen; Op Mesoniveau: - verwijzingen koppelen aan referenten; - inferenties (een gegeven dat de lezer zelf afleidt uit de tekst, en dat dus niet letterlijk in de tekst staat) maken.	Idem klas 1 + met teksten op niveau en interesse van het kind.	Idem klas 2 + met begeleiding van de leraar.	met begeleiding van de leraar: - feiten en meningen herkennen door gebruik te maken van eenvoudige signaalwoorden; - eenvoudige argumenten bedenken bij eigen meningen; - aangeleerde leesstrategieën bij elke vorm van lezen toepassen.	Idem klas 4 + met hulp van de leraar: - Informatie en meningen in een tekst aangeven voor zover deze dicht bij hen staan: Op Macroniveau: - functies van teksten herkennen, het thema en de strekking van de tekst aangeven.	Idem klas 5 + zelfstandig. Met hulp van de leraar: Op Mesoniveau: - verbanden leggen tussen tekstdelen, verwijzingen en referenten; Op Microniveau: - woorden en zinnen begrijpen.

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.3	(Evalueren)		onder aansturing van de leraar: - mondeling en met eenvoudige inhoudelijk en emotieve argumenten aangeven wat ze van het verhaal vonden.	Idem klas 1 + met begeleiding van de leraar: - aangeven wat hun leesvoorkeur is (voor bepaalde boeken) en hun ervaring delen met anderen (maar met leesboeken/teksten afgestemd op hun leesvaardigheid).	Idem klas 2 + met begeleiding van de leraar: - praten over tekstkenmerken; - ervaringen uitwisselen over teksten; - op basis van hun kennis van (literaire) teksten waardering voor (literaire) teksten aangeven.	Idem klas 3 + - (ook schriftelijk) evalueren van inhoud en organisatie van tekst: - die evaluaties onderbouwen met voorbeelden, bewijzen uit de tekst, en daarbij kennis over teksten, verhalen en taal gebruiken; - bewust worden van eventuele voorkeur voor bepaalde onderwerpen, en deze voorkeur verwoorden.	Idem klas 4 + met hulp van de leraar.	Idem klas 5 + met hulp van de leraar: - teksten met elkaar vergelijken en daarover een oordeel geven.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.4	Studietechnieken	onder aansturing van de leraar informatie spelenderwijs samenvatten, schematiseren en herhalen van de informatie: - plaatjes uit de tekst in de goede volgorde leggen; - rubriceerspelletjes doen bij een boek; - (prenten)boeken opnieuw bekijken; - herhaald voorgelezen worden.	Idem kleuter + - In gesprekken met de leraar samenvatten wat 'zelfrelevant' is; - dramatiseren, tekenen en schilderen, en ondersteund met concrete materialen.	Idem klas 1 + met begeleiding van de leraar: - tekst(delen) herlezen en om nog een keer te genieten van de tekst en om het te onthouden; - een woordweb, tijdbalk maken door gebruik te maken van tekststructuren en eventuele signaalwoorden; - spelenderwijs samenvatten in context van schriftelijke taalvaardigheden.	Idem klas 2 + - tekst(delen) herlezen en onderstrepen; - kennis maken met samenvatten strategieën zoals weglaten (uitfilteren, kiezen), verzamelen (generaliseren, integreren) en afleiden (selecteren, construeren).	Idem als klas 3 + Met hulp van de leraar. Met begeleiding van de leraar informatie samenvatten, schematiseren, herlezen, onderstrepen en aantekeningen maken in relatie tot studiedoel: - samenvatten met als doel studierend lezen De functie van samenvatting nu tekstrelevant maken; de samenvatting volgt de tekst; - oefenen met toepassen van strategieën voor samenvatten zoals weglaten, kiezen, samenvoegen, inkorten, vaststellen, afleiden; - een venn-diagram maken (overeenkomsten en verschillen); - een pijldiagram maken (oorzaak-gevolgrelaties).	Idem klas 4 + met hulp van de leraar.	Idem klas 5 + Zelfstandig+ Met hulp van de leraar: - herlezen, onderstrepen en aantekeningen maken met als doel studierend lezen; - samenvatten in de context van andere vakken; - nu ook samenvatten met als doel het bereiken van het publiek, niet zozeer tekstrelevant meer strategieën toepassen voor samenvatten zoals: - weglaten, kiezen, samenvoegen, inkorten, vaststellen, afleiden; - tabel, staaf en cirkeldiagram maken.

Cyclus 1			Cyclus 2					
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.5	Informatie opzoeken. (zie vervolg op de volgende blz.)		onder aansturing van de leraar spelenderwijs aangeven waar je boeken kan vinden en hoe je boeken kan kiezen om te bekijken: - leren dat je boeken kunt kopen in een winkel en kunt lenen in een bibliotheek; - boeken kiezen door de buitenkant en een paar platen te bekijken; - tijdens een spel naslagwerken gebruiken.	Idem klas 1 + met begeleiding van de leraar: - kennismaken met functie en opzet van verschillende informatiebronnen, op cd-rom, op internet of in boekvorm zoals woordenboeken, tijdschriften; - alfabetisch volgorde leren; - leren welke ondersteuning er mogelijk is bij het kiezen van een boek (bijv. andere leerlingen, ouders, leraar, bibliotheek-medewerker).	Idem klas 2 + met begeleiding van de leraar: - alfabetische orde herkennen benoemen en toepassen; - boeken/teksten kiezen die ze zelf leuk vinden.	Idem klas 2, Zelfstandig + Met begeleiding van de leraar informatie-gegevens opzoeken in duidelijk geordende naslagwerken: - kennismaken met functie en opzet encyclopedieën, kranten, gidsen, atlassen; - wegwijs worden in naslagwerken, boeken, tijdschriften; - wegwijs worden in bibliotheek, documentatie-centrum, mediatheek; - kennismaken met de functie en opbouw SISO en trefwoorden-systeem, geautomatiseerde systemen als Educat-B en trefwoord-register; - leren waar informatie te vinden is over boeken, auteurs en illustratoren;	Idem klas 4 + met hulp van de leraar: - informatie opzoeken in eenvoudige schema's, roosters, tabellen en grafieken en daarbij relaties met tekst expliciteren.	Idem klas 5, Zelfstandig + Met hulp van de leraar informatie opzoeken in een zoekfunctie op internet: - kennismaken met functie en opbouw webpagina's met zoekvenster, menu's en hyperlinks; - een zoekfunctie op internet leren gebruiken; - zelfstandig een bibliotheek bezoeken; - onderscheiden wat betrouwbare en minder betrouwbare websites zijn; - schematisch weergegeven informatie lezen en aangeven hoe deze informatie te maken heeft met de tekst.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.5 vervolg						- alfabetische volgorde leren toepassen bij het zoeken in diverse bronnen; - inhoudsopgave leren gebruiken - ondersteuningsmogelijkheden bij het kiezen van een boek benutten, daarbij ook internet leren gebruiken; - symbolen voor genres gebruiken bij het kiezen.		
4. Woordenschat: leesvaardigheid – technisch en begrijpend lezen <i>De leerlingen kunnen</i>								
4.1	(Techniek) spelen met: - klanken en symbolen; - woorden verklanken; - ontdekken dat woorden zijn opgebouwd uit klanken en dat letters met die klanken corresponderen. <i>(zie vervolg op volgende blz.)</i>	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar auditief en visueel discrimineren, auditief (en visueel) analyseren en synthetiseren: - woorden in zinnen onderscheiden; - onderscheiding maken tussen vorm en betekenis van woorden;	- fonetisch grafemen (letters) benoemen; - fonemen als de kleinste klankeenheden in woorden onderscheiden; - klankzuivere (km-, mk- en mkm-) woorden zonder eerst de afzonderlijke letters te verklanken decoderen;	idem klas 2 + met begeleiding van de leraar: - meerletter-grepige woorden spellen en lezen; - gebruik maken van verschillende technieken om letter-combinaties; - woordpatronen en woorden vlot en nauwkeurig te herkennen;	Idem klas 3	Idem klas 3 + met hulp van de leraar teksten vloeiend lezen dat woordherkenning en tekstbegrip niet in de weg staat: - het leestempo verhogen; - woorden met complexere woordstructuren, afwijkende spellingpatronen en leenwoorden-lezen;	Idem klas 5

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4.1 vervolg			- woorden in klankgroepen/ lettergrepen verdelen; - reageren op en spelen met bepaalde klankpatronen in woorden: - eindrijm; - reageren op spelen met bepaalde klankpatronen in woorden: - beginrijm; - lettergrepen synthetiseren tot woorden; - structuur van taal ontdekken (tekst, zin, woord, klanken)	- klankzuivere woorden (van het type km-, mk- en mkm-) lezen; - korte woorden met afwijkende spellingpatronen en tweeletter-grepige woorden lezen; - woord-identificatie-technieken toepassen; - steeds meer woorden automatisch herkennen; - gebruikmaken van verschillende technieken om woorden snel en nauwkeurig te herkennen; - letter-combinaties en spellingpatronen herkennen; - lettergrepen in geschreven woorden herkennen; - gebruikmaken van de betekenis van een woord.	- gebruikmaken van de context van een woord; - korte woorden lezen met afwijkende spellingpatroon en meerletter-grepige woorden.		- hun woordenschat ontwikkelen door hun teksten te lezen, erover na te denken en te praten; - de boeken en naslagwerken lezen die zijn afgestemd op hun leeftijd en leesvaardigheid).	

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4.2	onder aansturing van de leraar alledaagse woorden en prentenboek-woorden herkennen en afleiden voor concrete zaken en voor schoolse omgang: - concrete DAT woorden; - prentenboek woorden; - woorden voor schoolse omgang; - (basiswoordenlijst, Amsterdamse kleuters).	Idem kleuter + - abstracte(re) DAT woorden.	Idem kleuter 2 + - (eenvoudige) vakgebonden woorden; - eenvoudige schooltaal-woorden; - Kinderboeken-woorden begrijpen.	Idem klas 1 + met begeleiding.	Idem klas 2 - vakgebonden woorden; - schooltaal-woorden en alledaagse woordkennis uitbreiden m.b.v. woordenboek gebruiken en woordbetekenis afleiden uit de context en afbeelding.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar	Idem klas 3 + - vaktaalwoorden uitbreiden; - schooltaal-woorden variëren; - concreet taalgebruik om ideeën en gevoelens uit te drukken.	in het Papiaments/ Nederlands/ Engels/ Spaans Idem klas 3 + - abstracte begrippen uit schooltaal; - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden uitbreiden en toepassen (homoniemen); - meer variatie in woordgebruik (synoniemen); - spreekwoorden en uitdrukkingen, beeldspraak.

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4.3	onder aansturing van de leraar bij vertrouwde en bekende onderwerpen die ondersteund worden met visualisatie, de betekenis van onbekende woorden herkennen: - de betekenis van onbekende woorden af te leiden door voorgelezen te worden en interactie; - (voor)kennis, omslag en illustraties gebruiken om de betekenis van onbekende woorden af te leiden uit context.	Idem kleuter	Idem kleuter	Idem klas 1 + - aan een ander de betekenis vragen; - woord betekenis afleiden uit context; - betekenis-onderhandeling (geen geïsoleerde aandacht voor woordenschat maar gericht op tekstbegrip).	Idem klas 2 + met hulp van de leraar woordleer-strategieën herkennen om de betekenis van onbekende woorden te achterhalen: - woorden produceren; - woorden herhalen en opschrijven; - woorden analyseren; - gebruik maken van de verbale en non-verbale context; - letten op overeenkomsten tussen eerste en tweede taal (translanguaging).	Idem klas 3 + - woordenboek gebruiken - woordbetekenis afleiden uit de context en afbeelding\vak-gebonden woorden, schooltaal-woorden en alledaagse woordkennis uitbreiden.	Idem klas 4 + met hulp van de leraar: - naslagwerken gebruiken om onbekende woorden op te zoeken; - bij samengestelde woorden betekenis afleiden uit woorddeel; - letterlijk en figuurlijk taalgebruik leren doorzien.	Idem klas 5 + - abstracte begrippen uit schooltaal herkennen; - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden uitbreiden (homonimen); - meer variatie in woordgebruik (synoniemen), spreek-woorden en uitdrukkingen, beeldspraak herkennen.

DOMEIN LEESVAARDIGHEID

Subdomein 2

KINDERBOEKEN EN JEUGDLITERATUUR (NVT)

Subdomein 2

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen
1. Strategieën: leesvaardigheid leesstrategieën De leerlingen kunnen		
1.1 onder aansturing van de leraar basale leesstrategieën herkennen en hanteren om de inhoud van het verhaal vooraf en tijdens het voorlezen te voorspellen. ((Voor)kennis, creativiteit, omslag en illustraties).	Interactievorm: - de leraar presenteert boeken op een aantrekkelijke wijze; - de leraar staat stil bij de omslag van het boek, de titel, de schrijver en illustrator en de afbeeldingen; - de leraar stelt aanvankelijk gesloten vragen (ja/nee, meerkeuze/ aanwijsvragen) en geleidelijk simpele open vragen zoals wie, wat, waar over de omslag en lokt voorspellingen uit over inhoud.	
2. Taken: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur De leerlingen kunnen		
2.1 vanuit een rijke leesomgeving plezier ervaren met voorlezen en boeken (leesbeleving).	Demonstratievorm: - Leeservaring en leesplezier worden toegepast in aantrekkelijke en betekenisvolle verwerkingsopdrachten door middel van integratie (thematisch/ projectonderwijs) met andere taaldomeinen of vakgebieden; - De leerlingen worden door een krachtige taal leesomgeving uitgenodigd, geprikkeld en gestimuleerd om allerlei boeken en leesmaterialen tot lezen; - De leeshoek is ingericht met posters, folders, Popbladen, kindertijdschriften, kranten, voetbaltijdschriften, lifestyletijdschriften zijn volop aanwezig in de poppenhoek of lees-, schrijfhoek (boekenkast) en een gevarieerd aanbod van informatieve en narratieve boeken; - Boeken van de Kinderboekenweek worden (interactief voor) gelezen en verwerkingsopdrachten worden aangeboden. Schrijvers worden uitgenodigd.	
3. Kenmerken van de taakuitvoering: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur De leerlingen kunnen		
3.1 basale structuurelementen herkennen: - hoofdpersonages; - ruimte; - belangrijkste gebeurtenissen.	Begrijpen: - Leerlingen kunnen door het luisteren naar en ‘lezen van’ gedichten, narratieve teksten, over gevoelens, dagelijkse gebeurtenissen, vriendschap, etc. een bepaalde structuur herkennen. De wie, wat, waar vragen beantwoorden.	
3.2 n.v.t.	Interpreteren:	
3.3 n.v.t.	Evalueren:	

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
4. Woordenschat: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 alledaagse woorden en schoolwoorden herkennen en interpreteren voor concrete zaken en voor schoolse omgang.	Incidenteel woordenschat uitbreiden.
4.2 bij vertrouwde en bekende onderwerpen die ondersteund worden met visualisatie de waarschijnlijke betekenis van onbekende woorden uit de context afleiden.	Intentioneel woordenschat uitbreiden: - woordbetekenissen afleiden door een/meerdere woordenschat strategieën toe te passen.

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Strategieën: leesvaardigheid leesstrategieën <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 leesstrategieën herkennen en toepassen voor, tijdens en na het lezen om de tekst te begrijpen.	- Voorkennis gebruiken om leesverwachtingen te controleren en eigen interpretaties eventueel te herzien; - Signaalwoorden, verwijzwoorden, tekststructuren herkennen en toepassen; - Reflecteren op strategiegebruik.
2. Taken: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur <i>De leerlingen kunnen</i>	
2.1 plezier tonen in het lezen (lees beleving) van boeken vanuit een rijke leesomgeving.	- Met de leraar een uitnodigende leeshoek inrichten met posters, folders en een gevarieerd aanbod aan informatieve boeken, tijdschriften; - Boeken van de Kinderboekenweek lezen en verwerkingsopdrachten uitvoeren; - Popbladen, kindertijdschriften, kranten, voetbaltijdschriften, lifestyletijdschriften lezen; - Aanbevolen boeken in andere talen lezen, vrij lezen, activiteiten rond boeken uitvoeren; - Leeservaring en leesplezier uitbreiden door geïntegreerde leesbevorderingsactiviteiten met andere taaldomeinen of vakgebieden uit te voeren.
3. Kenmerken van taakuitvoering: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur <i>De leerlingen kunnen</i>	
3.1 basale structurelementen herkennen: - zoals wisselingen van tijd en plaats, rijmenversvorm; - communicatieve functies herkennen; - gedichten en verhaal fragmenten parafraseren of samenvatten.	Begrippen Macroniveau: - Structuur van verhalen en gedichten herkennen door signaalwoorden en verwijzingen; - het communicatief doel van fictieve teksten herkennen; - thema en strekking van de tekst(en) herkennen en bepalen; - achter de bedoeling van de schrijver (illustrator) komen; - De globale lijn en opbouw herkennen; - tekstsoorten en verschillende genres verhalen en gedichten onderscheiden; - teksten vergelijken.

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
3.2 aangeven: - welke relaties er zijn tussen de teksten en de werkelijkheid. - Welke spannende, humoristische of dramatische passages in de tekst zijn. - welke verschillende emoties in de tekst, zoals verdriet, boosheid en blijdschap er zijn en die koppelen met eigen emoties/beleving.	Interpreteren: Mesoniveau: - verbanden leggen tussen prenten/illustraties, tussen illustraties en tekst, tussen titel/kopjes en inhoud van de tekst, tussen tekstdelen, tussen verwijzingen en referenten, tussen vorm en inhoud in gedichten, eigen werkelijkheid. Microniveau: - inferenties maken - specifieke informatie uit de fictieve tekst herkennen (personen, dieren, objecten, gebeurtenissen, plaats, tijd, emoties) en die koppelen aan de eigen beleving.
3.3 aangeven: - met inhoudelijke, emotionele argumenten wat ze van het verhaal vinden; - wat ze van de organisatie van de tekst vinden; - wat hun leesvoorkeur zijn en hun leeservaring delen met anderen.	Evalueren: - niet alleen inhoudelijke of emotionele reacties op narratieve teksten aangeven, maar ook organisatie van de tekst kritisch beschouwen; - hun oordeel onderbouwen met voorbeelden uit de tekst; - leren praten over verschillen tussen eigen wereld en die van het boek.
4. Woordenschat: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 de meeste alledaagse (frequente) woorden en de frequente schooltaal woorden herkennen en interpreteren voor concrete zaken en voor schoolse omgang.	Incidenteel woordenschat uitbreiden.
4.2 bij vertrouwde en bekende onderwerpen die ondersteund worden met visualisatie de waarschijnlijke betekenis van onbekende woorden uit de context afleiden of uit een bekende woorddeel.	Intentioneel woordenschat uitbreiden: - woordbetekenissen afleiden door een/meerdere woordenschat strategieën toe te passen.

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Strategieën: leesvaardigheid leesstrategieën – kinder- en jeugdliteratuur <i>De leerlingen kunnen</i>								
1.1	onder aansturing van de leraar leesstrategieën herkennen om de inhoud van het verhaal vooraf en tijdens het voorlezen te voorspellen: - aan de hand van de omslag van het boek de inhoud van het verhaal enigszins voorspellen; - relatie leggen tussen tekst en afbeelding.	Idem kleuter 1 + (gesloten en meerkeuze) vragen over een tekst beantwoorden in korte en eenvoudige (1/2 of 3/4) woordzinnen door goed te luisteren en te kijken naar de afbeeldingen.	Idem kleuter 2+ - open vragen in korte en eenvoudige zinnen beantwoorden.	Idem klas 1 + met begeleiding van de leraar in eenvoudige zinnen aangeven: - relatie leggen tussen tekst en afbeelding; - thema van de tekst bepalen.	Idem klas 2 + - verband leggen tussen (voor)kennis, inhoud tekst en eigen ervaringen.	Idem klas 3 +: - voorkennis ordenen en in beeld brengen, onderwerp structureren, eventuele misvattingen aan het licht brengen dmv. Mindmappen.	Idem klas 4 + met hulp van de leraar: - globale tekststructuren herkennen door de bijbehorende signaalwoorden en verwijswoorden; - deelnemen aan een gesprek waarin het onderwerp naar voren komt en omgaan met nieuwe informatie; - relaties tussen tekstdelen zoals doel-middel, vraag-antwoord, oorzaak-gevolg enz. herkennen.	Idem klas 5 + - verborgen verbanden aangeven tussen illustratie-materiaal over het thema en het onderwerp; - signaalwoorden en verwijswoorden herkennen en daarmee de tekststructuur aangeven; - moeilijkere signaalwoorden en verwijswoorden herkennen bij tekststructuren.

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
2. Taken: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur <i>De leerlingen kunnen</i>								
2.1	onder aansturing van de leraar plezier tonen in voorgelezen worden en zelf boeken 'lezen' (leesbeleving) vanuit een rijke leesomgeving: - vrij/zelfstandig boeken bekijken/'lezen'; - luisteren naar (interactief) voorgelezen (prenten)boeken /verhalen.	Idem kleuter 2 + - met plezier praten over (voor)gelezen boeken - activiteiten uitvoeren rondom boeken, verhalen en poëzie bijv.: - naspelen, beeldende werkstukken maken.	met begeleiding van de leraar - vrij en gestuurd zelfstandig 'lezen' om plezier te beleven of om informatie te verkrijgen; - geleidelijk bewust worden van de verschillende functies; - informatieve en instructieve teksten uit de taalmethode.	Idem klas 1 + - dagelijks een eigen gekozen tekst of boek lezen; - voorlezen aan klasgenoten; - met plezier praten over gelezen boeken; - activiteiten uitvoeren rondom boeken, verhalen en poëzie bijv.: - dialogen naspelen, beeldende werkstukken maken.	Idem klas 2 + Zowel narratieve als informatieve boeken lezen: - naslagwerken, atlas, kinderboek, kinderwoordenboek, knutselboek, brochures, kinder-tijdschriften.	Idem klas 3 + Schrijven n.a.v. boeken en naslagwerken (afgestemd op hun leeftijd en leesvaardigheid) bijv.: - leeslogboek over gelezen boeken bijhouden, een (ander) slot voor het verhaal bedenken, en bij een illustratie opschrijven wat hij ziet/waar hij aan moet denken; - opschrijven wat hij zou doen en zeggen wat er zou gebeuren als hij in een situatie uit het boek verkeerde.	Idem klas 4 + met hulp van de leraar: - een uitnodigende leeshoek inrichten met woordenboeken, boeken met proefjes en experimenten, informatieve teksten, en werkstukken van klasgenoten, boeken in andere talen, boeken van favoriete schrijvers en van schrijvers die de leerlingennog niet kennen; - folders over boeken, informatie verzamelen van uitgeverijen en bibliotheek; - lid zijn van een boekenclub of leespiramide; - leesbevordering activiteiten organiseren.	Idem klas 5 + - popbladen, voetbaltijdschrift en, lifestyle-tijdschriften lezen, - meedoen aan een nationale voorleeswedstrijd, en geïntegreerde leesbevorderings activiteiten met andere taaldomeinen of vakgebieden uitvoeren.

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3. Kenmerken van de taakuitvoering: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur <i>De leerlingen kunnen</i>								
3.1	(Begrijpen) onder aansturing van leraar basale structuur-elementen herkennen en kunnen aantonen of (benoemen) hoe een personage zich voelt: - de volgorden van gebeurtenissen in een verhaal bepalen. (zie vervolg op volgende blz.)	Idem kleuter 1 + - verhaal in korte en eenvoudige 1/2 of 3/4 woordzinnen navertellen met visuele ondersteuning; - a.d.h.v. gesloten vragen of n.a.v. eenvoudige open vragen wie, wat en waar vragen in korte en eenvoudige 1/2 of 3/4 woordzinnen beantwoorden.	Idem kleuter 2+ - basale structuur-elementen herkennen en kunnen heel simpel beschrijven hoe een personage zich voelt; - gebeurtenissen in chronologische volgorde aangeven.	Idem klas 1+ met begeleiding van de leraar (maar nu met leesboeken afgestemd op hun leesvaardigheid) (de verhalende teksten idem kleuter + één verhaallijn, speelt zich af op een herkenbare plek, hoofdpersoon meestal een kind, maar er komen ook.	Idem klas 2 + - verschillende genres, verhalen en gedichten onderscheiden	idem klas 3 + met hulp van de leraar: - morele problemen in verhalen herkennen en bespreken. (Fantasieverhalen zijn geheimzinnig en spannend of griezelig; - Geleidelijk langere verhalen, met meer personages en motieven.)	Idem klas 4 + - achter de bedoeling van de schrijver (illustrator) komen.	Idem klas 5 + met begeleiding van de leraar: - tekstsoorten en verschillende genres verhalen en gedichten onderscheiden; - teksten vergelijken bij dikkere boeken met een grote spanningsboog en meer avontuur.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.1 vervolg		- receptief conclusies trekken over het verhaal en a.d.h.v. aanvankelijk gesloten vragen (ja/nee, meerkeuze/ aanwijsvragen) voorspellingen doen over het verdere verloop van het verhaal (de voorleesboeken en naslagwerken gaan over een bekend thema, onderwerp, eigen leesbeleving. fantasie en werkelijkheid, lopen in elkaar over bijv. pratende dieren; - personages worden vaak expliciet beschreven, weinig personages, gemakkelijk mee te identificeren).		fantasiefiguren en sprekende dieren voor, weinig personages. gebeurtenissen vanuit één hoofdfiguur belicht. Fantasie en werkelijkheid beginnen minder in elkaar over te lopen)				

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.2	(Interpreteren)	n.v.t.	onder aansturing van leraar herkennen en aantonen: - wat de relatie is tussen de tekst en de werkelijkheid; - welke passage in de tekst spannend, humoristisch zijn; - korte en eenvoudige 1/2 of 3/4 woordzinnen aangeven; - wat voor emotie in de tekst voorkomen zoals verdriet, blijdschap en boosheid (naspelen en na vertellen m.b.v. een vertel tafel van het verhaal); - (de voorlees boeken hebben veel plaatjes, weinig personages en fantasie en werkelijkheid lopen in elkaar over).	Idem klas 1 + met begeleiding van de leraar onderscheid te maken tussen verhalen en gedichten. - aangeven wat de relatie is tussen illustratie(s) en tekst. (maar met leesboeken afgestemd op hun leesvaardigheid).	Idem klas 2	Idem klas 3 + verbanden leggen tussen: - illustraties; - titel/kopjes en inhoud van de tekst, - tekstdelen; - verwijzingen en referenten; - vorm en inhoud in gedichten; - eigen werkelijkheid. Daarbij worden morele problemen in verhalen belangrijker: - (Fantasieverhalen zijn geheimzinnig en spannend of griezelig; - geleidelijk langere verhalen, met meer personages en motieven).	Idem klas 4 maar hulp van de leraar.	Idem klas 5 + zelfstandig Met begeleiding van de leraar inferenties maken: - specifieke informatie uit de fictieve tekst herkennen (personen, dieren, objecten, gebeurtenissen, plaats, tijd, emoties) en die koppelen aan de eigen beleving; - hierbij gelden dikkere boeken met een grote spanningsboog en meer avontuur.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.3	(Evalueren)	n.v.t.	onder aansturing van de leraar mondeling met eenvoudige inhoudelijk en emotieve argumenten aangeven wat ze van het verhaal vinden.	Idem klas 1 + aangeven wat hun leesvoorkeur is (voor bepaalde boeken) en hun ervaring delen met anderen (maar met leesboeken afgestemd op hun leesvaardigheid).	Idem klas 2 + met begeleiding van de leraar praten over tekstkenmerken: - ervaringen uitwisselen over narratieve en informatieve teksten; - een boek uit een collectie kiezen en hun eigen keuze onderbouwen.	Idem klas 3 + aangeven: - wat ze van de inhoud/moraal van het verhaal of gedicht van de tekst vonden; - wat hun leesvoorkeur is (voor bepaalde onderwerpen en schrijvers, genres).	Idem klas 3 + met hulp van de leraar inhoud van teksten met elkaar vergelijken en daar een oordeel over geven. op basis van hun kennis van (literaire) teksten waardering ontwikkelen voor (literaire) teksten en de leesvoorkeur motiveren.	Idem klas 5 + - tekst evalueren met emotieve argumenten'; - leeservaringen uitwisselen en interesse voor bepaalde fictievormen aangeven.
4. Woordenschat: leesvaardigheid – kinder- en jeugdliteratuur <i>De leerlingen kunnen</i>								
4.1	Onder aansturing van de leraar alledaagse woorden en prentenboek-woorden herkennen en afleiden voor concrete zaken en voor schoolse omgang: - concrete DAT woorden; - prentenboek-woorden; - woorden voor schoolse omgang (basiswoordenlijst Amsterdamse kleuters).	Idem kleuter + - abstracte(re) DAT woorden;	Idem kleuter 2 + - (eenvoudige) vakgebonden woorden; - eenvoudige schooltaal-woorden. - kinderboeken-woorden begrijpen.	Idem klas 1 + met begeleiding.	Idem klas 2 + - vakgebonden woorden - schooltaal-woorden en alledaagse woordkennis uitbreiden m.b.v. woordenboek gebruiken en woordbetekenis afleiden uit de context en afbeelding.	Idem klas 3 + met hulp van de leraar.	Idem klas 3 + - vaktaalwoorden uitbreiden; - schooltaalwoorden variëren; - concreet taalgebruik om ideeën en gevoelens uit te drukken.	In het Papiaments/Nederlands/Engels/Spaans Idem klas 3 + - abstracte begrippen uit schooltaal; - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden uitbreiden en toepassen (homoniemen); - meer variatie in woordgebruik (synoniemen); - spreekwoorden en uitdrukkingen, beeldspraak.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4.2	onder aansturing van de leraar bij vertrouwde en bekende onderwerpen die ondersteund worden met visualisatie, de 'betekenis' van onbekende woorden herkennen: - de betekenis van onbekende woorden af te leiden door voorgelezen te worden en interactie; - (voor)kennis, omslag en illustraties gebruiken om de betekenis van onbekende woorden af te leiden uit context.	Idem kleuter 1	Idem kleuter	Idem klas 1 + - aan een ander de betekenis vragen; - woordbetekenis afleiden uit context; - betekenis-onderhandeling (geen geïsoleerde aandacht voor woordenschat maar gericht op tekstbegrip).	Idem klas 2 + met hulp van de leraar woordleerstrategieën herkennen om de betekenis van onbekende woorden te achterhalen: - woorden produceren; - woorden herhalen en opschrijven; - woord analyseren; - gebruik maken van de verbale en non-verbale context; - letten op overeenkomsten tussen eerste en tweede taal (translanguaging);	Idem klas 3 + - woordenboeken gebruiken - woordbetekenis afleiden uit context en afbeelding; - vakgebonden woorden, schooltaalwoord en en alledaagse woordkennis uitbreiden.	Idem klas 4+ met hulp van de leraar - naslagwerken gebruiken om onbekende woorden op te zoeken; - bij samengestelde woorden betekenis afleiden uit woorddeel; - Letterlijk en figuurlijk taalgebruik leren doorzien.	Idem klas 5 + - abstracte begrippen uit schooltaal herkennen; - nieuwe woordbetekenis sen van bekende woorden uitbreiden (homoniemen); - meer variatie in woordgebruik (synoniemen), spreekwoorden en uitdrukkingen, beeldspraak herkennen.

DOMEIN SCHRIJFVAARDIGHEID (NVT)

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Strategieën: schrijfstrategieën <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 n.v.t.	
2. Taken <i>De leerlingen kunnen</i>	
2.1 n.v.t.	Correspondentie:
2.2 n.v.t.	Formulieren:
2.3 n.v.t.	Verslagen, werkstukken, samenvattingen, artikelen:
2.4 n.v.t.	Vrij schrijven:
3. Kenmerken <i>De leerlingen kunnen</i>	
3.1 n.v.t.	Samenhang:
3.2 n.v.t.	Afstemming op doel:
3.3 n.v.t.	Afstemming op publiek:
3.4 n.v.t.	Spelling, interpunctie en grammatica:
3.5 n.v.t.	Vorbereidend schrijven:
3 Woordenschat <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 n.v.t	

streefdoelen BASISONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen	
1. Strategieën: schrijfstrategieën De leerlingen kunnen			
1.1 schrijfstrategieën herkennen en toepassen voor, tijdens en na het schrijfproces om een schrijftaak uit te voeren.		- Oriënteren op inhoud, doel, vorm en eigenkennis; - Afstemmen van aanpak op doel en publiek; - Bepalen of doel bereikt wordt en de aanpak (zo nodig) bijstellen; - Evalueren van de tekst en (zo nodig) reviseren; - Reflecteren op de gehanteerde aanpak.	
2. Taken De leerlingen kunnen			
2.1 tekstberichten uitwisselen met een ander om een doel te bereiken.		Correspondentie: - het schrijven van een briefje, kaart, e-card of email en daarbij gevoelens uitdrukken; - het schrijven van eenvoudige zakelijke brieven en verzoeken.	
2.2 aantekeningen, korte berichten schrijven en formulieren invullen om informatie van onmiddellijke relevantie weer te geven.		Formulieren: - eenvoudige standaardformulieren invullen; - schrijven van korte berichten ; - advertenties; - simpele instructies; - het maken van aantekeningen en die overzichtelijk weergeven.	
2.3 een verslag en of een werkstuk schrijven en daarbij stukjes informatie uit verscheidene bronnen samenvatten.		- Verslagen, werkstukken, samenvattingen, artikelen; - Het schrijven van verslagen, werkstukken, teksten en daarbij bronnen vergelijken en standpunten en argumenten bijvoegen.	
2.4 eigen ideeën, ervaringen, gebeurtenissen en fantasieën opschrijven in een verhaal, een informatieve tekst of gedicht.		Vrij schrijven: - van eigen ideeën, ervaringen en gevoelens, gebeurtenissen en fantasieën verwoorden in verschillende soorten teksten.	
3. Kenmerken van de taakuitvoering: schrijfvaardigheid De leerlingen kunnen			
3.1 de informatie van een geschreven tekst zodanig ordenen dat er een duidelijke samenhang tussen tekstdelen is.		Samenhang: - het stellen van vragen om verbanden aan te geven en gebruik van verwijs- en voegwoorden; - het gebruik van taalmiddelen om verschillende relaties aan te duiden zoals oorzaak – gevolgrelaties.	
3.2 in teksten met eenvoudige structuren trouw blijven aan het doel van het schrijfproduct.		Afstemming op doel: - inzien dat taal communicatieve functies heeft; - inzien dat diverse teksten verschillende doelen hebben en deze doelen herkennen; - toepassen van tekstdoelen in eigen schrijfproducten. - reflecteren of deze doelen bereikt zijn.	

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
3.3 geschreven teksten afstemmen op publiek.	Afstemming op publiek: - teksten aanpassen naar aanleiding van vragen en suggesties van anderen; - het verschil tussen lezers herkennen en daarop anticiperen; - gebruikmaken van basisconventies; - eigen ervaringen/meningen beschrijven in een tekst.
3.4 bij het schrijven, redelijk accuraat gebruik maken van correcte spelling, interpunctie en grammatica.	Spelling, interpunctie en grammatica: - beheersen de werkwoordspelling en de spelling van andere woordsoorten (zelfstandig naamwoorden, vormen meervoud, achtervoegsels, bijvoeglijk naamwoord) zonder spellingsmoeilijkheid; - beheersen de juiste toepassing van hoofdletters, punten, vraagtekens, uitroepetekens, aanhalingstekens en afbreekregels; - bij het schrijven gebruik maken van eenvoudige zinsconstructies.
3.5 tekstverzorgende elementen toepassen.	Leesbaarheid: - een titel gebruiken; - in een brief datering, aanhef en ondertekening gebruiken; - aandacht besteden aan de opmaak van de tekst.
4. Woordenschat; schrijfvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>	
4.1 alledaagse woorden en schoolwoorden toepassen om te schrijven over vertrouwde situaties en onderwerpen.	- Gebruik van frequente voorkomende woorden; - Idiomatische uitdrukkingen en woordenschat behorende bij beschrijvende; - Instructieve en argumentatieve teksten.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Strategieën: schrijfstrategieën <i>De leerlingen kunnen</i>								
1.1	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	met begeleiding van de leraar de schrijfstrategie oriënteren op inhoud herkennen en deze informatie koppelen aan eigen kennis en ervaring.	Idem klas 2 + toepassen oriënteren op het onderwerp en inhoud tijdens het schrijfproces: - informatie over iets verzamelen met als doel om te bepalen of de informatie bruikbaar/toepasbaar is; - woordweb, schema, brainstormen.	Idem klas 3 + schrijfstrategieën oefenen zoals: - oriënteren op inhoud, doel en vorm en daarbij eigen kennis laten aansluiten; - oefenen met oriëntatie op publiek.	Idem klas 4, maar met hulp van de leraar + - oefenen om de tekst te evalueren en bij te stellen; - bepalen of het doel van de geschreven tekst bereikt wordt.	Idem klas 5 + - aangeven voor welke argumenten publiek gevoelig is en hoe die onder woorden brengen; - bepalen of het doel van de geschreven tekst bereikt wordt; - de tekst evalueren; - tijdens de revisie fase hun tekst bij te stellen: - na een bespreking met medeleerling en leraar.
2. Taken; schrijfvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>								
2.1	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t. (zie vervolg op de volgende blz.)	met begeleiding van de leraar tekstberichten uitwisselen met een ander om een doel te bereiken: - in korte zinnen teksten schrijven zoals: - briefjes, lijstjes; - kaartje (bijv. naar zieke leraar);	Idem klas 2+ korte gedichten bedenken en schrijven.	Idem klas 3, maar met hulp van de leraar: - oefenen met verzoeken om informatie in te winnen over een dienst bij een instantie (bijv. bibliotheek, bedrijf, overheid);	Idem klas 4 + brieven schrijven met eigen meningen, gevoelens.	Idem klas 5 + - langere persoonlijke brieven schrijven met eigen mening, gevoelens en ervaringen; - brief of email schrijven om informatie te vragen, iemand te bedanken etc.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
2.1 vervolg				- bedankje voor attentie (bijv. als leerling ziek was); - uitnodiging ouders (bijv. bij klas-evenement).		- en oefenen met ingezonden brief naar de schoolkrant, lokale krant.		
2.2	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	met begeleiding van de leraar aantekeningen, korte berichten schrijven en formulieren invullen om informatie van onmiddellijke relevantie weer te geven: - berichtje voor schoolkrant; - prikbord; - aankondiging voor evenement; - aanmeldings-formulieren voor uitje; - bijschriften; - opschrijven hoe iets werkt.	Idem klas 2	Idem klas 3 + - schrijven van advertentie n.a.v. voorbeeld, aantekeningen van een les, formulier voor een prijsvraag/aanbieding; - berichten voor bekenden (kattenbelletje); - eenvoudige recepten schrijven.	Idem klas 4, maar met hulp van de leraar. - aantekeningen maken van de les.	Idem klas 5 + - complexere formulieren - invullen, zoals reisdocumenten en hotel-inschrijvingen; - complexere instructies; - (speurtochten, route-beschrijvingen; gebruiks-aanwijzingen) schrijven.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
2.3	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	met begeleiding van de leraar een verslag en of een werkstuk schrijven en daarbij stukjes informatie uit verscheidene bronnen samenvatten: - in eigen woorden samenvatten van een gelezen verhaal.	Idem klas 3 + - Informatie, weergeven uit een tekst, - verslag geven van activiteiten in de vorm van informatie; - poster muurkrant of boekje.	Idem klas 4, maar met hulp van de leraar + - verslag schrijven van een uitgevoerd experiment; - een samenvatting van de belangrijkste inhoud van een (wereld-oriëntatie) les.	Idem klas 5 + - artikel voor de schoolkrant of voor ouders schrijven (bijv. over een uitje, een mening, een persoonlijke ervaring); - boekbespreking of recensie schrijven; - werkstuk gebaseerd op verschillende bronnen uit een wereld-oriëntatievak.
2.4	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	met begeleiding van de leraar bij vrij schrijven kiezen uit diverse genres, doelen en publiek (bijv. n.a.v. een ervaring, een voorstelling, een belangrijke gebeurtenis.	Idem klas 2	Idem klas 3 + - eigen ideeën, gevoelens opschrijven in de vorm van een verhaal, een informatieve tekst of in een gedicht.	Idem klas 4, maar met de hulp van de leraar.	Idem klas 5 + zelfstandig.

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3. Kenmerken van de taakuitvoering: schrijfvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>								
3.1	n.v.t.	n.v.t.	onder aansturing van de leraar herkennen dat er samenhang is tussen beeld en tekst en de Informatie zodanig weergeven om de samenhang tussen beeld en tekst te verduidelijken: - in dialoog met de leraar.	Idem klas 1 + de samenhang van de tekst m.b.v. anderen (leraar/medeleerlingen) bespreken.	Idem klas 2, maar met begeleiding van de leraar + Bij onduidelijkheid over het verband tussen zinnen of de bedoeling van de leerling (schrijver) vragen aan elkaar stellen.	Idem klas 3 + een geschreven tekst zodanig ordenen dat er een duidelijke samenhang is tussen tekstdelen en het schrijfdoel bereikt wordt: - Samenhang van de tekst bespreken gebeurt m.b.v. leraar maar ook klasgenoten en eigen inzichten leerling door het stellen van vragen over belangrijke informatie en relaties binnen tekst; - een vaste tekststructuur aanhouden; - extra aandacht voor gebruik van verwijswwoorden voegwoorden.	Idem klas 4, maar met hulp van de leraar + - nabespreken wat nog verbeterd/aangevuld moet worden aan de tekst.	- Idem klas 5 + zich bewust worden van onduidelikheden van de tekst bijv. bij relaties tussen tekstdelen(voeg woorden) tussen zinnen in een tekst (verwijswoorden) en weet dat hij daarop moet letten bij revisie; - expliciet gebruik maken van taalmiddelen om verschillende relaties aan te duiden zoals volgorde, doel-middel, oorzaak-gevolg.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.2	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	met begeleiding van de leraar op hun niveau benoemen met welk doel de tekst 'geschreven' wordt: - amuseren en informeren; - kennismaken met verschillende doelen zoals beschrijven van ervaringen, gevoelens uitdrukken, verhalen vertellen, instructies geven en doen ervaring op met het bereiken van die doelen.	Idem klas 2 + in teksten met eenvoudige structuren trouw blijven aan het doel van het schrijfproduct: - frequenter toepassen van de diverse schrijfdoelen in korte teksten met onderwerpen die aansluiten aan de beleavingswereld van de leerling.	Idem klas 3 + afstemmen op doel: - oefenen met tekstdoelen schrijven, leren nauwkeurig beschrijven daarvan. Beschrijven van gevoelens, ervaringen, instructies; - kennis maken met meerdere schrijfdoelen: meningen, argumenten, standpunten, reclame.	Idem klas 4, maar met hulp van de leraar: - kennis van verschillende schrijfdoelen uitbreiden zoals geven van meningen, argumenten, standpunten, reclame maken; - oefenen en toepassen van schrijfdoelen.	Idem klas 5 + - zelfkritisch kijken naar de wijze waarop ze schrijfdoelen proberen te bereiken: - ze letten erop dat een tekst niet meer maar ook niet minder bevat dan het doel vereist.
3.3	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	met begeleiding van de leraar in simpele en eenvoudige bewoordingen mondelinge toelichting geven van hun teksten bij de reacties van ouders, leerkrachten en leerlingen op hun geschreven teksten.	Idem klas 2 + afstemmen op publiek: - teksten aanpassen naar aanleiding van vragen en suggesties van klasgenoten en leraar.	Idem klas 3 + rekening houden met het verschil tussen bekende en onbekende lezers van hun geschreven teksten en leren hun stijl daaraan aan te passen: - oefenen met basisconventies; - oefenen met formeel of informeel taalgebruik.	Idem klas 4, maar met hulp van de leraar.	Idem klas 3 + - basisconventies toepassen bij formele brief: - geachte/beste en hoogachtend/ met vriendelijke groet; - het verschil tussen informeel en formeel taalgebruik hanteren.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
3.4	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	onder aansturing van de leraar bij het schrijven; - gebruik maken van spelling, interpunctie en grammatica in eigen korte tekst met eenvoudige woorden.	Idem klas 2 maar met begeleiding van de leraar.	Idem klas 3, maar in eigen eenvoudige teksten.	Idem klas 4 + met hulp van de leraar en klasgenoten fouten verbeteren in teksten met complexere woorden.	Idem klas 5 + - hun teksten zo foutloos mogelijk maken voor publicaties.
3.5	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	met begeleiding van de leraar: - handschrift oefenen en tijd besteden aan het maken van een nette versie voor publicatie.	Idem klas 2 + Tekstverzorgende elementen toepassen: - tekstopmaak, titel en illustraties.	Idem klas 3 + bij brieven zorgen voor datering, adressering, aanhef en ondertekening: - oefenen met tekstverwerking op de computer; - alinea's en tussenkopjes in hun eigen teksten toepassen.	Idem klas 4, maar met de hulp van de leraar.	Idem klas 5 + - aandacht besteden aan de opmaak van de tekst (handschrift, bladspiegel, eventueel beeldende elementen en kleur).

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
4. Woordenschat: schrijfvaardigheid <i>De leerlingen kunnen</i>								
4.1	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	onder aansturing van de leraar (eenvoudige) vakgebonden woorden en (eenvoudige) schoolwoorden in korte zinnen toepassen in een (eenvoudig) geschreven tekst.	Idem klas 2, maar in langere zinnen toepassen: - vakgebonden woorden - schooltaalwoord en en alledaagse woordkennis uitbreiden m.b.v. woordenboek en/of afleiden uit de context en afbeelding.	Idem klas 3, maar met begeleiding.	Idem klas 3 + - vaktaal-woorden en schooltaal-woorden variëren; - concreet taalgebruik om ideeën en gevoelens uit te drukken.	Idem klas 5, maar met hulp van de leraar + - abstracte begrippen uit schooltaal; - nieuwe woordbetekenissen van bekende woorden (homoniemen); - meer variatie in woordgebruik (synoniemen).

DOMEIN TAALBESCHOUWING

Subdomein 1

TAALBEGRIIP (NVT)

Subdomein 1

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS		voorbeelden en opmerkingen
1. Taalbegrip <i>De leerlingen kunnen</i>		
1.1 n.v.t.		Leestekens
1.2 n.v.t.		Woordsoorten
1.3 n.v.t.		Grammaticale kennis
1.4 woorden gerelateerd aan tekstkennis herkennen.		Tekstkennis: - voor, achter; - boven, onder, beneden; - links, rechts; - begin, midden, eind; - prentenboek voorlezen; - omslag/kaft/voor- en achterkant; - boek bladeren; - plaat(je), verhaal(tje); - probleem oplossing; - grapje, rijm(en), versje, rijmpje gedicht, lied(je); - vertellen, luisteren, lezen, schrijven.
1.5 n.v.t.		Stilistiek en semantiek (vak jargon)
1.6 n.v.t.		Morfologie Woord
1.7 n.v.t.		Opmaak
1.8 n.v.t.		Klanken

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Taalbegrip <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 leestekens herkennen.	Leestekens: - komma, vraagteken, uitroepetekens, aanhalingstekens, hoofdletter, kleine letter, haakjes, dubbele punt, trema, accent, puntkomma, koppelteken, apostrof, afbreekstreepje, spatie.
1.2 woordsoorten herkennen.	Woordsoorten: - zelfstandig naamwoord, werkwoord, lidwoord, voegwoord, voorzetsel, telwoord, bijvoeglijk naamwoord, bijvoeglijk naamwoord (stoffelijk, afgeleid van deelwoord), voornaamwoord.
1.3 grammaticale begrippen herkennen.	Grammaticale kennis: - zin, onderwerp, persoonsvorm, hoofdzin, bijzin, zinsdeel, vragende vorm, lijdend voorwerp, (werkwoordelijk) gezegde, lijdende vorm bedrijvende vorm.
1.4 tekstelementen herkennen.	Tekst kennis: - standpunt, argument, feit, mening - aanduiding voor tekstsoort/genre: - fictie: verhaal, poëzie; - zakelijk: informatief, instructief, betogend; - monoloog, dialoog, discussie, debat.
1.5 semantische begrippen herkennen.	Stilistiek en semantiek (vakjargon): Denk aan: - betekenis, letterlijk, figuurlijk, uitdrukking, spreekwoord, gezegde, vaktaal/jargon; - begrippen voor stilistische adequaatheid (publiekgericht); - presentatiekenmerken (van mondelinge en schriftelijke tekst).
1.6 morfologische begrippen herkennen en benoemen.	Morfologie: - lettergreep; - enkelvoud, meervoud; - verkleinwoord - tegenwoordige tijd, verleden tijd; - klankvast (zwak) werkwoord; - klankveranderend (sterk) werkwoord; - trappen van vergelijking (stellende, vergrotende, overtreffende trap).
1.7 opmaakbegrippen herkennen en benoemen.	Opmaak: - regel, bladzijde, hoofdstuk, titel, lettertype, alinea, kopje opmaak, lay-out, cursief, vet gedrukt
1.8 klankbegrippen herkennen.	Klanken: Bijvoorbeeld: - articulatie, klemtoon, intonatie, spreekpauze.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Begrippenlijst <i>De leerlingen kunnen</i>								
1.1	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	met begeleiding van de leraar leestekens toepassen: - punt, komma vraagteken uitroepetekens, aanhalings-tekens; - kleine letter en hoofdletter.	Idem klas 2 + dubbele punt toepassen.	Idem klas 3, maar zelfstandig.	Idem klas 4 + herkenning trema, accent, puntkomma, apostrof, koppelteken, spatie, afbreekstreepje.	Idem klas 5 + alle leestekens in eigen teksten toepassen
1.2	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	met begeleiding van de leraar woordsoorten herkennen, benoemen en toepassen: - zelfstandig naamwoord, werkwoord en lidwoord - kennis maken met voegwoord, voorzetsel, telwoord, bijvoeglijk naamwoord.	Idem klas 3 + herkennen, benoemen en toepassen van voegwoord, voorzetsel, telwoord, bijvoeglijk naamwoord.	Idem klas 4, maar met hulp van de leraar + bijvoeglijke naamwoorden herkennen, benoemen en toepassen zoals: - stoffelijk, afgeleid van deelwoord, voornaam-woorden.	Idem klas 5 + woordsoorten in eigen teksten toepassen.
1.3	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	met begeleiding van de leraar grammaticaal begrip herkennen en benoemen: - zin.	Idem klas 2 + - onderwerp, persoonsvorm, herkennen en benoemen.	Idem klas 3, maar met hulp van de leraar + - begrippen onderwerp, persoonsvorm; - vragend vorm, zinsdeel herkennen en benoemen.	Idem klas 4 + hoofdzinnen en bijzinnen herkennen en benoemen.	Idem klas 5 + lijdend voorwerp, werkwoordelijk gezegde, lijdende en bedrijvende vorm herkennen en benoemen.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1.4	onder aansturing van de leraar woorden gerelateerd aan tekstkennis herkennen: - prentenboek, voorlezen, omslag/kaft/voor- en achterkant, boek, bladeren, plaat(je), verhaal(tje); - grapje, rijm(en), versje, rijmpje, gedicht, lied(je), vertellen, luisteren, lezen, schrijven.	Idem kleuter 1 + - voor, achter, boven, onder, beneden, begin, midden, eind links, rechts, probleem-oplossing. Zie	Idem kleuter 2 +	Idem klas 1, maar met begeleiding + herkennen: - vooraan, middenin achteraan, regel, bladzijde, hoofdstuk, titel, kopje.	Idem klas 2 + - benoemen.	Idem klas 3 + vakoverstijgende woorden herkennen en benoemen zoals: - standpunt, argument, feit, signaalwoord, inhoudsopgave, tekstsoort, schrijver.	Idem klas 4 met hulp van de leraar herkennen en benoemen: - aanduiding van tekstsoort/genres: - fictie (verhaal, poëzie); - zakelijk (informatief, instructief, betogend); - debat; - monoloog; - dialoog; - hoofdgedachte van tekst; - tekstthema, - paragraaf; - zender; - ontvanger; - illustratie.	Idem klas 5 + herkennen, benoemen: - aanduiding gespreksvorm: - overleg, - discussie, interview/vraaggesprek; - voordracht/präsentatie.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1.5	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	met begeleiding van de leraar begrippen in de stijl en semantiek herkennen bijv.: - definitie van de spreek en schrijftaal herkennen; - tegenstellingen gebruiken; - de betekenis van letterlijk en figuurlijk taalgebruik begrijpen.	Idem klas 4 + - spreekwoorden, gezegdes en tegenstellingen herkennen en begrijpen.	Idem klas 5 maar met hulp van de leraar + - afkorting, symbool, synoniem, moedertaal, vreemde taal, formeel en informeel taalgebruik, leenwoorden, homoniemen, vaktaal herkennen en begrijpen; - ook begrippen voor stilistische adequaatheid (publiekgericht) en presentatiekenmerken (mondelinge en schriftelijke tekst herkennen en begrijpen.
1.6	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	met begeleiding van de leraar morfologische begrippen herkennen: - lettergreep - enkelvoud - meervoud - verkleinwoord	Idem klas 2 + infinitief, woordvorm, woorddeel.	Idem klas 3 + samenstelling, achter- en voorvoegsel, woordsoort, persoon (1 ^e , 2 ^e , 3 ^e , 4 ^e).	Idem klas 3 + - trappen van vergelijking tegenwoordige tijd, verleden tijd, klankveranderend werkwoord, klank vast werkwoorden.	Idem klas 5 + voltooide en onvoltooide tijd, voltooid deelwoord, bijvoeglijk gebruik van onvoltooid en voltooide deelwoorden.

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1.7	n.v.t.	n.v.t.	met begeleiding van de leraar opmaak begrippen herkennen: - regel - bladzijde - hoofdstuk - titel.	Idem klas 1 + benoemen.	Idem klas 2 + herkennen: - lettertype - alinea - kopje - opmaak - layout - cursief - vetgedrukt.	Idem klas 3 + benoemen.	Idem klas 4, maar zelfstandig.	Idem klas 5
1.8	n.v.t.	n.v.t.	met begeleiding van de leraar klankbegrippen herkennen: - Klank: - korte klank - lange klank - tweetekensklank - meertekensklank - klankgroep - klinker - medeklinker - uitspraak.	Idem klas 1 + benoemen.	Idem klas 2, maar met hulp van de leraar.	Idem klas 3, maar zelfstandig.	Met hulp van de leraar herkennen en benoemen: - articulatie - klemtoon - intonatie - spreekpauze herkennen.	Idem klas 5, maar zelfstandig.

DOMEIN TAALBESCHOUWING

Subdomein 2

TAALVERZORGING (NVT)

Subdomein 2

streefdoelen KLEUTERONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Taalverzorging <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 n.v.t.	Alfabetische spelling:
1.2 n.v.t.	Orthografische spelling
1.3 n.v.t.	(Lexicaal) Morfologische spelling
1.4 n.v.t.	Morfologische spelling met gebruikmaking van syntactische kennis: werkwoordspelling
1.5 n.v.t.	Logografische spelling
1.6 n.v.t.	Interpunctie en het gebruik van hoofdletters

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Taalverzorging <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 spellen op basis van een-op-een relatie tussen klank en teken.	Alfabetische spelling: - spellen op basis van een-op-een-relatie - tussen klankenteken: klankzuiver, clusters van medeklinkers, lettercombinaties, tweetekensklanken, valse f/v en s/z
1.2 spellen gebaseerd op afspraken over de schrijfwijze van groepen woorden.	- orthografische spelling; - spellen op basis van afspraken over de schrijfwijze: - woorden met sch(r), -nk, - aai.-ooi,- oei, eeuw, ieuw, medeklinkerverdubbeling, klinkerverenkeling etc.
1.3 spellen op basis van de opbouw van het woord, los van de grammaticale context.	(Lexicaal) Morfologische spelling; - spellen van woorden met de verlengingsregel; - ook de schrijfwijze van: - achtervoegsels; - meervoudvorming; - verkleinwoord vorming; - regel van gelijkvormigheid bij assimilatie zakdoek/zaddoek); - vorming bijvoeglijk naamwoord.

streefdoelen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1.4 spellen op basis van de opbouw van het woord binnen grammaticale context (grammaticale syntactische kennis):	Morfologische spellen op grammaticale basis met gebruikmaking van syntactische kennis: - werkwoordspelling; - persoonsvormen herkennen en de grammaticale regels, voltooid deelwoord bij regelmatige en onregelmatige werkwoorden; - werkwoordspelling waarvan een deel zuiver morfologische is zoals tegenwoordige tijd meervoud; - verledentijd met werkwoorden met stam of -d (antwoordden); - hele werkwoord; - homofone gevallen: tegenwoordige tijd stam op -d (hij wordt/word); - regels herkennen voor overeenkomst in getal, geslacht.
1.5 spellen gebaseerd op vaststaande combinaties, zonder regelvorming.	Logografische spelling: - spellen gebaseerd op kennis van vaststaande combinaties tussen klank en teken zoals /sj/ geschreven als -ch-.
1.6 in geschreven teksten interpunctie en hoofdletter op adequate wijze toepassen.	Interpunctie en het gebruik van hoofdletters: - hoofdletters en punten; - vraagtekens, uitroepetekens en aanhalingstekens.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Begrippenlijst <i>De leerlingen kunnen</i>								
1.1	(alfabetische spelling)	n.v.t.	n.v.t.	Met begeleiding van de leraar spellen op basis van een-op-een relatie tussen klank en teken (klankzuivere woorden spellen): - mkm (kat, doos, boek); - mmk(m) (klok, trui); - (m)kmm (als, kaart); - mm kmm (plant, klomp) - mmm (eerst, kunst) ; - mmm- (strik, spruit); - woorden met f-, v- (feest, vuur); - woorden met s-, z- (sok, zoen); - woorden met -ng (bang); - woorden met -eer, -oor, -eur (keer, spoor, deur).	Idem klas 2 + - woorden spellen met f-, v- ongeleed (tafel, oven); - woorden met s-, z- ongeleed (fase, pauze).	Idem klas 3, maar met hulp van de leraar.	Idem klas 4, maar zelfstandig.	Idem klas 5

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1.2	(orthografische spelling)	n.v.t.	n.v.t.	met begeleiding van de leraar spellen gebaseerd op afspraken over de schrijfwijze van groepen woorden: - niet geschreven tussenklank (r+ medeklinker: verf, l+ medeklinker: melk); - sch(r)- (school, schrik); - -nk (bank); - -aai, -ooi, -oei (saai, mooi, boei); - -eeuw, -ieuw (leeuw, nieuw); - -ee (zee, twee) - -a, -o, -u (papa, foto, nu).	Idem klas 1 + - medeklinkerverdubbeling (bruggen, petten) - klinkerverenkeling (straten, bomen)	Idem klas 3 met hulp van de leraar: - woorden spellen met: - f/v- wisseling - s/z-wisseling - verkleinwoorden - met ng/nk-wisseling.	Idem klas 4 + zelfstandig, met hulp van de leraar: - woorden spellen met uitgang -iaal, -ieel, -eaal, -ueel, - afbreekregels; - woorden met trema; - woorden met koppelteken.	Idem klas 5, maar zelfstandig.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1.3	(lexicaal-morfologische spelling)	n.v.t.	n.v.t.	Met begeleiding van de leraar spellen op basis van de opbouw van het woord, los van de grammaticale context: - Woorden eindigend op -d (hond, paard); - (verlengings-regeleenletter-grepige woorden); - uitgang -el, -er, -en, -te (sleutel, moeder, molen, breedte).	Idem klas 1 + - ge-, be-, ver-, te-, (genoeg, bezoek, verschil, terug); - samengestelde woorden (tuindeur, schatkist).	Idem klas 3 met hulp van de leraar spellen van: - verkleinwoorden met uitgang -je na -d en -t; - woorden met uitgang -em, -elen, -enen, -eren; - woorden met uitgang -lijk, -ig, -teit, -heid.	Idem klas 3 + - woorden die beginnen met 's, eindigen op 's; - vorming van bijvoeglijke naamwoorden; - woorden met uitgang -ing; - meervouden-s, na klinker.	Idem klas 5, met hulp van de leraar spellen van: - woorden eindigend op -b, met -ische, verkleinwoorden na open lettergrepen; - meervouden met -a, -l; - bijvoegelijk gebruikt voltooid deelwoord; - stoffelijke bijvoegelijke naamwoorden; - tussenletter -n bij samengestelde woorden; - aaneenschrijven of juist los schrijven van woorden.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1.4	(morfolische spelling op grammaticale basis)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	met begeleiding van de leraar spellen op basis van de opbouw van het woord binnen grammaticale context (grammaticale syntactische kennis): - herkennen van infinitief, stam van het werkwoord, tijd van het werkwoord, regel van overeenkomst in getal tussen pv en ow; - persoonsvorm tegenwoordige tijd enkelvoud/meer voud/verleden tijd zwakken en sterke werkwoorden.	Idem klas 4 + met hulp van de leraar.	Idem klas 5 + het toepassen Persoonsvorm: - ott 2 ^e en 3 ^e persoon achter persoonsvorm, voltooid deelwoord homofone en niet-homofone gevallen, referent-verwijswoord voor overeenkomst in getal en geslacht, meervouden -n bij zelfstandig gebruikte verwijzingen.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1.5	(logografische spelling)	n.v.t.	n.v.t.	Met begeleiding van de leraar spellen gebaseerd op vaststaande combinaties, zonder regelvorming: - woorden spellen met - ch(t) (pech, bocht); - - ei of -ij (trein, lijst); - -au-, -auw (saus, blauw); - -ou-, -ouw (stout, vrouw) - woordenspellen met homofonen (ei-ij, au-ou, c-k, g-ch).	Idem klas 2, maar met hulp van de leraar.	Idem klas 3 + het spellen van woorden met: - zj/ie/s/k/tie zoals: horloge, liter, narcis, contact, politie.	Idem klas 4	Idem klas 5 + het spellen van: - woorden waarin t geschreven als th bijv. thee; - woorden waarin sj geschreven als ch bijv. Douche; - woorden waarin ks geschreven wordt als x, bijv. Taxi; - oe wordt geschreven als ou, bijv. Route; - Franse leenwoorden zoals trottoir; - Engelse leenwoorden zoals manager; - afkortingen van woorden.
1.6	(interpunctie en het gebruik van hoofdletters)	n.v.t.	n.v.t.	met begeleiding van de leraar op adequate wijze interpunctie en hoofdletter gebruiken: - hoofdletter aan begin van zin; - punt; - vraagteken; - uitroepeten.	Idem klas 1 + met begeleiding van de leraar: - het spellen van woorden aan het begin van een zin en namen van personen met een hoofdletter (Petra, John, Demirbas).	Idem klas 3 + met hulp van de leraar: - het gebruik van vraagtekens, uitroepetekens en aanhalings-tekens op de juiste wijze.	Idem klas 4 + zelfstandig.	Idem klas 5 + met hulp van de leraar: - de juiste interpunctie gebruiken bij de directe rede: - dubbele punt, aanhalings-tekens en hoofdletters.

DOMEIN KENNIS VAN LAND EN CULTUUR (NVT)

Met het domein *Kennis van land en cultuur* maakt de leerling kennis met de Nederlandse cultuur en bevordert daarmee kennis van de Nederlandse gewoonten en waardering voor deze cultuur.

Met cultuureducatie krijgt de leerling enige kennis over en waardering voor aspecten van de Nederlandse cultuur. Het doel van cultuureducatie is wederzijds begrip, verdraagzaamheid en respect creëren voor andere identiteiten en het bevorderen van culturele diversiteit. Cultuureducatie kent drie onderdelen: kunsteducatie, erfgoededucatie en literatuur*. Bij elk onderdeel zijn er vier competenties:

- Respectief vermogen:** De leerling kan zich openstellen voor culturele uitingen – focus op de kunst;
- Creërend vermogen:** De leerling denkt, creëert en produceert op creatieve wijze – focus op de makers;
- Reflectief vermogen:** De leerling kan cultuuruitingen van zichzelf en anderen analyseren, interpreteren en waarderen – focus op degene die ervaart;
- Analyserend vermogen:** De leerling kan informatie over cultuuruitingen opzoeken, in zich op nemen en toepassen in eigen werk – focus op (maatschappelijk en cultuurhistorische) context van de kunst.

streefdelen KLEUTERONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Kunsteducatie <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 plezier beleven (kijken, luisteren en ervaren) aan Nederlandse kunstzinnige uitingen tijdens het verwerven van de Nederlandse taal.	Receptief vermogen: - aandachtig kijken en luisteren naar Nederlandse liedjes en kinderprogramma's.
1.2 onder aansturing van de leraar eigen ideeën van Nederlandse cultuuruitingen bedenken en presenteren.	Creërend vermogen: - een eigen tekening bij Nederlandse cultuuraspecten in de klas
1.3 onder aansturing van de leraar reflecteren op en waarderen van de Nederlandse kunstzinnige uitingen tijdens het verwerven van de Nederlandse taal.	Reflectief vermogen: - eigen gevoelens bij het zingen van Nederlandse liedjes en versjes verwoorden.
1.4 onder aansturing van de leraar Nederlandse kunstzinnige uitingen herkennen tijdens het verwerven van de Nederlandse taal.	Analyserend vermogen: - verhalen van bv. Sinterklaas en Koningsdag
2. Erfgoededucatie <i>De leerlingen kunnen</i>	
2.1 onder aansturing van de leraar kennis maken met het Nederlandse culturele erfgoed door ernaar te kijken en te luisteren tijdens het verwerven van de Nederlandse taal.	Receptief vermogen: - kennis maken met immateriële culturele uitingen zoals oude kinderliedjes, sprookjes, poppenkast en spelletjes (ganzenbord, mens erger je niet).
2.2 onder aansturing van de leraar Nederlandse culturele erfgoed herkennen, waarderen en zich creatief hierover uiten tijdens het verwerven van de Nederlandse taal.	Creërend vermogen: - (oude) kinderliedjes meezingen en erop meebewegen; - een verhaal bij een Nederlands cultuuraspect nadoen/naspelen.
2.3 onder aansturing van de leraar op het culturele erfgoed reflecteren en er betekenis aan toe kennen tijdens het verwerven van de Nederlandse taal.	Reflectief vermogen: - ervaren gevoelens bij immaterieel cultureel erfgoed en kan dit non-verbaal aangeven.

streefdomen KLEUTERONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
2.4 onder aansturing van de leraar Nederlandse cultureel erfgoed herkennen tijdens het verwerven van de Nederlandse taal.	Analyserend vermogen: - bijvoorbeeld spelletjes, oude kinderliedjes, sprookjes, klompen.
3. Literatuureducatie* <i>De leerlingen kunnen</i>	

* Voor de uitwerking van literatuureducatie zie Domein Leesvaardigheid, subdomein 2 Kinderboeken en jeugdliteratuur

streefdomen BASISONDERWIJS	voorbeelden en opmerkingen
1. Kunsteducatie <i>De leerlingen kunnen</i>	
1.1 plezier beleven aan Nederlandse kunstzinnige uitingen tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	Receptief vermogen: - kijken en luisteren naar immateriële cultuuruitingen zoals dans, muziek, drama, schilderen.
1.2 Zich kunstzinnig uitdrukken en communiceren tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	Creërend vermogen: - bijv. Nederlandse gerechten, spelletjes, sport, klederdracht in beeld, drama, dans en muziek zelf vorm geven.
1.3 Reflecteren op Nederlandse kunstzinnige uitingen tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	Reflectief vermogen: - zich op een kritische wijze uitlaten over de kunstervaring en het eigen productieproces.
1.4 de Nederlandse kunstzinnige uitingen en media analyseren tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	Analyserend vermogen: - een onderzoek uitvoeren met behulp van klassieke/ nieuwe bron(nen) over een bepaalde immateriële cultuuruiting of media bv programma op Nederlandse tv/radio, internet.
2. Erfgoededucatie <i>De leerlingen kunnen</i>	
2.1 plezier beleven aan Nederlandse materieel erfgoed tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	Receptief vermogen: - kennis maken met cultureel erfgoed bv beelden, monumenten, grachten, gebouwen en schilderijen
2.2 zich waarderend uitdrukken over materieel cultureel erfgoed tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	Creërend vermogen: - Eigen creatie bedenken en produceren met behulp van opgedane kennis van materieel cultureel erfgoed.
2.3 reflecteren op het Nederlandse culturele erfgoed tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	Reflectief vermogen: - een beargumenteerde mening geven over het cultureel erfgoed waarmee hij in aanraking is gekomen - bijv. culturele symbolen zoals musea, grachten, windmolens etc. in verband brengen met de eigen cultuur en historie en hierover een mening vormen en deze onderbouwen.
2.4 het Nederlandse culturele erfgoed analyseren tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	Analyserend vermogen: - Onderzoek doen naar verschillende kenmerken en stijlen van cultureel erfgoed van verschillende periodes.
3. Literatuureducatie* <i>De leerlingen kunnen</i>	

* Voor de uitwerking van literatuureducatie zie Domein Leesvaardigheid, subdomein 2 Kinderboeken en jeugdliteratuur

Cyclus 1				Cyclus 2				
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
1. Kunsteducatie <i>De leerlingen kunnen</i>								
Receptief vermogen								
1.1	plezier beleven (kijken, luisteren en ervaren) aan Nederlandse kunstzinnige uitingen tijdens het verwerven/ontwikkelen van de Nederlandse taal: - versjes - eenvoudige kinderliedjes - dans - poppenkast - audiovisuele media	Idem kleuter 1	onder aansturing van de leraar betekenis geven aan de boodschap van een Nederlandse kunstzinnige uiting.	Idem klas 1 tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	met begeleiding van de leraar betekenis-boodschap van een Nederlandse kunstzinnige uiting onder woorden brengen.	Idem klas 3	met hulp van de leraar de relatie herkennen tussen de vorm en de betekenis van een Nederlandse cultuur uiting.	Idem klas 5, maar zelfstandig.
Creërend vermogen								
1.2	onder aansturing van de leraar een eigen liedje, versje, dans of tekening bij een Nederlands cultuuraspect bedenken en presenteren.	Idem kleuter 1	onder aansturing van de leerkracht eigen verhalen, drama of rollenspel verzinnen bij een Nederlands cultuuraspect bedenken en presenteren.	Idem klas1	met hulp van de leraar samen met groepsgenoten Nederlandse gerechten, spelletjes, sport, klededrucht bedenken en presenteren.	Idem klas 3	met hulp van leraar eigen ideeën en keuzes vormgeven op een kunstzinnige manier.	Idem klas 5, maar zelfstandig

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
Reflectief vermogen								
1.3	onder aansturing van de leraar bij een Nederlands liedje, versje of kinderfilm gevoelens onder woorden brengen.	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar eigen fantasie prikkelen over een ervaren Nederlandse cultuuruiting (van een klasgenote of kunstenaar.)	Idem klas 1	met hulp van de leraar - vertellen over een ervaren cultuuruiting; - de gevoelswaarde en emoties herkennen en benoemen.	Idem klas 3	met hulp van de leraar: - een mening over een Nederlandse cultuur uiting met argumenten onderbouwen; - gevoelswaarden benoemen en toepassen.	Idem klas 5, maar zelfstandig.
Analyserend vermogen								
1.4	onder aansturing van de leraar verhalen en gebruiken herkennen die horen bij Nederlandse feestdagen uit zijn directe belevingswereld (thuis en school).	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar verhalen die horen bij seizoenen herkennen.	Idem klas 1	met hulp van de leraar bepaalde bronnen gebruiken om immateriële cultuuruitingen te onderzoeken bij het ontwikkelen van de Nederlandse taal.	Idem klas 3	met hulp van de leraar de betekenisboodschap van een Nederlandse cultuuruiting aangeven in maatschappelijk opzicht.	Idem klas 5, maar zelfstandig.
2. Erfgoededucatie De leerlingen kunnen								
Receptief vermogen								
2.1	plezier beleven (kijken, luisteren en ervaren) aan het tijdens het ontwikkelen van de Nederlandse taal: - spelletjes - oude-kinderliedjes - sprookjes - klompen	Idem kleuter 1	onder aansturing van de leraar kenmerken herkennen en benoemen van een Nederlandse culturele erfgoed.	Idem klas 1	met hulp van de leraar kenmerken beschrijven van een Nederlandse culturele erfgoed.	Idem klas 3	met de hulp van de leraar relatie leggen tussen kenmerken van het Nederlandse culturele erfgoed en de kunstenaar ervan.	Idem klas 5, maar zelfstandig.

Cyclus 1					Cyclus 2			
	Kleuter 1	Kleuter 2	Klas 1	Klas 2	Klas 3	Klas 4	Klas 5	Klas 6
Creërend vermogen								
2.2	onder aansturing van de leraar - oude kinderliedjes meezingen; - Nederlandse verhalen navertellen.	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar handelingen die bij verschillende gewoontes en tradities en gebruiken horen uitvoeren.	Idem klas 1	met begeleiding van de leraar eigen creatie bedenken en produceren met behulp van kennis van materieel cultureel erfgoed.	Idem klas 3 + maar met hulp van de leraar	met hulp van leraar eigen ideeën en keuzes vormgeven met betrekking tot materieel cultureel erfgoed	Idem klas 5, maar zelfstandig.
Reflectief vermogen								
2.3	onder aansturing van de leraar betekenis toekennen aan wat ze zien horen denken en beleven bij het zien van cultureel erfgoed.	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar gevoelens en fantasieën ervaren en verwoorden bij het zien van cultureel erfgoed.	Idem klas 1	met hulp van de leraar een eigen mening vormen over culturele symbolen zoals musea en grachten en deze in verband brengen met de historie.	Idem klas 3	met hulp van de leraar een beargumenteerde mening geven over het cultureel erfgoed en de relatie met de eigen historie.	Idem klas 5, maar zelfstandig.
Analyserend vermogen								
2.4	onder aansturing van de leraar bij het zien van cultureel erfgoed ervaringen benoemen en verbeelden.	Idem kleuter 1	met begeleiding van de leraar kennis maken met gewoontes en tradities die bij een cultureel erfgoed horen.	Idem klas 1	met hulp van de leraar de gewoontes en tradities bij cultureel erfgoed herkennen en benoemen.	Idem klas 3	met hulp van de leraar onderzoek doen naar rituelen en gebruiken bij een cultureel erfgoed in een bepaald.	Idem klas 5, maar zelfstandig.
3. Literatuureducatie* <i>De leerlingen kunnen</i>								
* Voor de uitwerking van literatuureducatie zie Domein Leesvaardigheid, subdomein 2 Kinderboeken en jeugdliteratuur								

BRONVERMELDING

Voor het ontwikkelen van dit document is dankbaar gebruik gemaakt van

Referentielijst: